

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ РУХ «ГІДНІСТЬ»

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКА МІСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «НАША УКРАЇНА»

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ, ПОСТУП, ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник матеріалів круглого столу

Кам'янець-Подільський

2011

УДК 323. 2 (477) (082)

ББК 66.3 (4Укр)я43

Н 44

Рецензент:

Копилов С. А., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії, декан історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Редакційна колегія

Степанков В. С., доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії, академік УАІН;

Демчук О. В., депутат Хмельницької обласної ради, координатор громадсько-політичного руху «Гідність»;

Дубінський В. А., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії.

Незалежність України: проблеми, поступ, перспективи. Збірник матеріалів круглого столу. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2011. – 60 с.

Збірник виданий за підтримки Олексія Паура, директора ТЗов «Поділбудсервіс»

Збірник містить доповіді та повідомлення учасників круглого столу присвяченого 20-й річниці незалежності України, який було проведено на історичному факультеті Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка в травні 2011 року.

Розрахований на науковців, пошукачів, студентів, освітян, і усіх, хто цікавиться проблемами історії України новітнього часу.

К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2011

**Олег Демчук, депутат Хмельницької обласної ради,
голова МПО ВО «Батьківщина», координатор ГПР «Гідність»**

ВСТУПНЕ СЛОВО

Попри двадцятилітній рубіж існування Української Держави залишаються нерозв'язаними кілька важливих проблем, які впливають на стан функціонування країни тепер і визначатимуть її найближче майбутнє. Серед найболючіших і найгостріших питань є спотворення законодавчого поля (*закони прийняті, але вони не діють*), маріонетковість Конституційного Суду (*рішення виносяться на догоду владі, а не у відповідності до Конституції*), заполітизованість силових структур (*кадрові призначення відбуваються не за професійними характеристиками, а за політичною лояльністю*), недорозвиненість політичної системи (*сотні безідеологічних партій обслуговують інтереси своїх засновників*), відсутність громадянського суспільства (*сектор представлено або слабкими організаціями, або зрадливими лідерами*), відсутність національної еліти (*представники вертикалі влади замість державно-національних захищають свої олігархічно-кланові інтереси*). Чимало експертів відносять все це до зародкового державотворчого періоду. Хоча є чимало прикладів серед європейських країн, які свідчать про значно швидші темпи вирішення болючих проблем на етапі формування власної державності.

На сьогоднішньому зібранні представляю нове явище у житті нашого міста і мало поширене на терені України – громадсько-політичний рух «Гідність», який став своєрідною рефлексією на події кінця 2010 року. Він виник через певну кризу в політичній системі і високий ступінь недовіри виборців до партій; через незаконність дій під час останніх місцевих виборів; через низку порушень законів про мову, свободу слова, місцеве самоврядування; через пониження соціальних стандартів; через тиск на підприємців і обмеження економічних свобод, що підтверджують усі світові рейтинги за 2010 – 2011 роки.

Як це не прикро констатувати, але на 20 – річницю своєї незалежності Україна не має інститутів громадянського суспільства. У високорозвинених демократичних державах саме вони є факторами стримування і протидії для будь-якого свавілля з боку державних чиновників, зухвалих політиків та силових структур. Досконаlih і ефективних інструментів впливу ми поки не маємо, тому доводиться працювати із чистого листка, опираючись на власний досвід і підтримку міжнародних та всеукраїнських інституцій.

Дійсно, власний досвід чималий. Більшість членів громадсько-політичного руху брала активну участь у державотворчих процесах

наприкінці 80-х років ХХ століття. А.Лучко, В.Притуляк, В.Товкайло, В.Полятинчук, Е.Крилов, М.Мошак очолювали місцеві інституції, які й привели Україну до незалежності. Йдеться про Народний Рух України, Товариство «Просвіта», МГО «Подільське братство». Ці люди, їхні соратники і сьогодні залишаються у лавах боротьби за розбудову нашої країни. Серед активістів «Гідності» перший демократично обраний голова міської ради і секретар міської ради 2006-2010 років М.Аносов, роль якого у розбудові місцевого самоврядування важко переоцінити.

Те, що сьогодні на круглому столі зібралися місцеві очільники політичних партій «Батьківщина», «Наша Україна», «Свобода», керівники неурядових організацій, представники професорсько-викладацького складу Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка, активна студентська молодь, ліцеїсти, свідчить про наявність чіткої перспективи у питанні національного державотворення. Переконаний, що разом із науковою елітою мають постати і політична, і бізнесова еліти, які забезпечать європейський розвиток Української Держави на наступному етапі її існування. Слава Україні!

Валерій Степанков,
доктор історичних наук, професор

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ, АБО ЧИ МАЄ УКРАЇНА ПОЛІТИЧНУ ЕЛІТУ? (ДИСКУСІЙНІ НОТАТКИ)

*Трагедія незалежної України в тому,
що домінантною силою стала не національна,
а територіальна еліта, представники якої
зберігають усі звички традиційної номенклатури,
такі як думай одне, кажи друге і роби третє.
Джеймс Мейс*

Про політичну еліту сучасної України написано сотні, якщо не тисячі, праць. Зрозуміло, різного характеру, неоднакової глибини і масштабності осмислення проблеми. Не претендуючи на істинність і вичерпність висловлених міркувань, хочу звернути увагу присутніх на проблему національної свідомості сучасної політичної еліти, яка залишилася на маргінесі сучасних досліджень. Соціологи, політологи й історики безпосередньо не займаються її розробкою, торкаючись деяких аспектів тільки опосередковано. Помітно більше уваги її приділяють письменники, поети, публіцисти тощо. Окреслю, як на своє бачення, визначальні чинники впливу на процес формування української політичної еліти, стан її зрілості, що визначається глибиною осягнення національних цінностей й спроможністю реалізації української ідеї.

Аби уникнути понятійного й термінологічного хаосу у з'ясуванні сутності вживаного поняття «еліта», а відтак і можливих непорозумінь на цій основі, відразу ж засвідчую власний погляд на неї. В принципі поділяю міркування російського вченого Ю. Левади, що елітою вважається така соціальна група, котра, по-перше володіє деяким унікальним соціально-значимим ресурсом – владою, культурним потенціалом, професіональним досвідом й ін.; по – друге, вона спроможна «реалізувати цей потенціал для підтримки нормативних зразків, символічних структур й опорних соціальних «вузлів» даної суспільної системи»; по-третє, «забезпечує збереження і «відтворення» свого ресурсу із покоління в покоління»¹. Щодо бачення змісту поняття «політична еліта» поділяю погляди представників

¹ Левада Ю. Возвращаясь к проблеме социальной элиты // Мониторинг общественного мнения. – 1998. - № 1. – С. 12.

школи ціннісного підходу, започаткованої В. Парето, зокрема українських політологів Ф. Кирилюка й Ф. Рудича. На їхню думку, вона становить собою порівняно привілейовану групу осіб, яка, володіючи відповідними політичними, соціальними й психологічними якостями, ухвалює й виконує рішення, пов'язані з використанням державної влади або впливом на неї².

Глибока політична криза в СРСР та його розвал поставили на порядок денний необхідність розв'язання найголовнішого завдання: формування власне української політичної еліти. В суворих реаліях того часу в Україні не існувало контреліти³, спроможної усунути стару еліту й зосередити у своїх руках владу, що, безумовно, мало б революційний характер,⁴ й відкривало б шлях до проведення докорінних перетворень. Адже упродовж десятків років комуністичний тоталітарний режим вів жорстоку війну з українством й українською національною ідеєю, безжально придушуючи найменші прояви національної самосвідомості й самоповаги, не кажучи вже про сепаратизм (пригадаймо, для прикладу, трагічну долю В.Стуса). Тому українська партноменклатура й державна бюрократія усіх рівнів відзначалася у кращому випадку національним безпам'ятством, у гіршому – українофобією, постійним пошуком «буржуазного націоналізму» (за винятком років горбачовської перебудови). «Я зневажаю уряд України, – з болем у серці писав О. Довженко, – за його скотиняче ставлення до культурних пам'яток своєї старовини. У нього не має любові до народу. Народ має багато підстав ненавидіти всіх нас за це»⁵. Демократичні й національно-патріотичні сили, що гуртувалися біля Руху, не мали ні волі, ні сил, ні професійних кадрів аби оволодіти владою.

За таких обставин залишався другий шлях – це шлях трансформації⁶ існуючої «еліти» у національну. Він виявився вкрай суперечливим, важким

² Опанасюк В. Харизматичний лідер - політична еліта – маси: український досвід взаємовідносин // Політичний менеджмент. Спеціальний випуск. – 2006. – С. 128-129; Політологія. Навчально-методичний комплекс / За ред. проф. Ф. М. Кирилюка. – К., 2005. – Друге вид., перер. т допов. – С. 437; Рудич Ф. Політологія: Підручник. – К., 2004. – С. 165-167; Його ж. Правляча еліта: її місце і роль в утвердженні української держави // Політичний менеджмент. – 2008. - № 2 (29). – С. 3-4.

³ Поділяю думку В. Парето, що нею слід вважати таку опозиційно налаштовану соціальну групу, яка «не прагне увійти до складу правлячої еліти, а ставить собі за мету взагалі позбавити правлячу еліту влади й натомість створити нову систему здійснення влади». / Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної думки): Підручник. – К., 2005. – Вид. третє, стереот. – С. 442.

⁴ Ашин Г., Охотский Е. Курс элитологии. – М., 1999. – С. 206.

⁵ Довженко О. Україна в огні. Кіноповість. Щоденник. – К., 1990. – С. 411.

⁶ Мандзій Л. С. Політична еліта в перехідних суспільствах // Політична еліта в історії України. Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2008. – Т. XXIII. – С. 50-51.

і далеко не завершеним до сьогоднішнього дня. Чому? По-перше, українська партійно-комсомольська номенклатура діяла на основі не національних політично-культурних цінностей і традицій, а витворених тоталітарним режимом ідеологічних цінностей утвердження комуністичної утопії в світі, густо замішаних на постулатах російської імперіалістської доктрини. Як і вся радянська, вона не була політичною елітою суспільства, оскільки не виражала його інтересів й не захищала їх, а перетворила народи СРСР у величезний концентраційний табір, в якому проводився один з найжахливіших соціально-політичних експериментів в історії людської цивілізації, ціною якого стали десятки мільйонів людських життів й десятки мільйонів духовно скалічених душ. Розбещений абсолютною владою, цей правлячий клас, що функціонував за принципом «повелитель» і «примушувач»⁷, був абсолютно не спроможним до проведення оновлення й реформування суспільства (перебудова завершилася повним крахом і розвалом союзної держави). Відчувши невгамовний смак грошей і «захворівши» на невиліковну хворобу збагачення, партійно-комсомольські управлінці, усвідомлюючи, що лише влада відкриває їй шлях до благ, прагнули будь-якою ціною залишитися в її системі.

Український правлячий клас становив складову радянського апарату управління й, на превеликий жаль, далеко не кращу його частину. На відміну від російського, у нього укоренився стереотип васально-холуйської поведінки, що характеризувався запопадливим прислужництвом Москві, повною відсутністю ініціативи, волі й власних політичних концепцій. В основній своїй масі зденаціоналізовані й зросійщені партійно-комсомольські функціонери не ідентифікували себе українцями, Україна для них була географічною назвою, територією, а не Батьківщиною, на благо якої потрібно працювати, яку потрібно захищати. Тому вважали виокремлення України у незалежну державу тимчасовим прикрим непорозумінням й докладали максимуму зусиль для відновлення СРСР чи якогось іншого державного об'єднання з Росією, Білоруссю, Казахстаном тощо. Вони пишалися і пишаються нині тим, що не є українцями, а мають честь бути якщо не “хохлами”, то “малоросами”. Ця псевдоеліта не сприймала і не сприймає єдино державною мовою мову українську, української історії, культури, літератури, Церкви, національних духовних цінностей, звичаїв і традицій, героїв визвольних змагань за незалежність та ін. Навіть через 20 літ, влітку 2011 р. відомий функціонер Партії регіонів В. Богуслаєв жалкував з того приводу, що Росія не надала товарного кредиту на отримання газу, бо «Якби нам пішли назустріч і дали товарний кредит –

⁷ Токарева Т.М. Місце і роль управлінської еліти в суспільстві перехідного типу: Автореф. дис. канд. соціол. наук. – Харків, 1996. – С.12.

ми б лизали доріжку в Москву»⁸. Зрозуміло, що управлінці з ментальністю «лизунів» Москви не могли стати ядром формування національної політичної еліти. Позбавлені державотворчої потенції, вони породили згубний для України процес становлення й утвердження олігархічних кланів (як правило або іноетнічного походження, або зросійщених, налаштованих вороже до українських політичних цінностей, мови, культури), котрі нині абсолютно панують у державі.

По-друге, національно-демократичні сили, не маючи досвіду практичної політичної діяльності (особливо у сфері державотворення) й кадрів, охоплені ейфорією від неочікувано легкої перемоги, й, перебуваючи у полоні ліберально-демократичних гасел, ідеалізували роль ринкових відносин, явно недооцінюючи значимості державних інституцій у розбудові демократичного й заможного суспільства, відстоюванні незалежності, як визначальної національної і політичної цінності. Замість того, аби на гребені підйому ентузіазму й національного піднесення населення перебирати до своїх рук владу й самовідданою каторжною працею розбудовувати державу та проводити реформи, більшість з них обрала значно легший і водночас згубний шлях: всю енергію спрямували на самолюбівання, патріотичну риторику (теревені), імітацію діяльності, гру в демократію, реалізацію особистих амбіцій і пошук «тепленького» місця, породжуючи чвари й взаємопоборювання. Політична й економічна захланність багатьох «вождів» і «вождиків», численних претендентів, якщо не на гетьманську булаву, то хоча б на полковницький чи сотницький пернач, дріб'язковість, політична глупота й державотворча імпотенція, егоїзм, цинізм, аморальність і продажність особливо яскраво проявилася у 2005-2009 рр. Саме вони запустили у політичне життя «демона руїни»⁹, який пожер їх і привів до влади угруповання псевдоеліти – малоросів, котрі де-факто окупували Україну й демонстративно зневажають українську націю, намагаючись обмежити культурно-територіальні межі її існування своєрідною резервацією – західноукраїнським регіоном. Водночас ці події засвідчили явне виродження частини інтелігенції, котра, як слушно відзначив І. Лосєв, упродовж багатьох років вдавала з себе патріотів, перетворивши «українську справу на прибутковий особистий бізнес. Вони виробили цілу філософію виправдання зради, більше того, чисельні теорії, що героїзують непривабливі вчинки».¹⁰

⁸Україна молода. – 2011. – 22-23 липня. – С. 4.

⁹ Дзюба І. Нагнітання мороку. Від чорносотенців початку ХХ століття до українофобів початку століття ХХІ. – К., 2011. – С. 112-113.

¹⁰ Лосєв І. Про провокаційні технології // День. – 2011. – 12-13 серпня. – С.19.

По-третє, по сьогоднішній день фахівці, як правило, обходять мовчанкою вельми незручну проблему – з'ясування ролі української спільноти (етносу, нації) у процесах трансформації старого правлячого класу у власну політичну еліту, яка б виражала й обстоювала її базові цінності й інтереси. Іншими словами, поставимо пряме й жорстке питання: чи відчували і відчують українці нагальну внутрішню потребу самоідентифікуватися й самореалізуватися у власній державі? Відповідь на нього є далеко не такою простою, як це часто видається у пресі й літературі, коли посилаються на 90,3 % громадян, котрі 1991 р. проголосували за незалежність. Направду, тоді проголосувало за неї лише 76 % громадян, бо перша цифра промовляє про відсоток з тих осіб, котрі взяли участь у голосуванні. А за умов проведення гіпотетичного референдуму у квітні 2011 р. (тобто через 20 років після її здобуття) за незалежність висловилося б лише 46,6 % громадян¹¹. Упродовж 1999 – 2011 рр. у середньому «лише 53 % підтвердили підтримку незалежності», 26 % були проти і 21 % не визначилися або не з'явилися б на вибори¹². Помилковим є погляд, що начебто україномовні українці ледь не на всі 100 % виступають за незалежність України. Маємо у розпорядженні дані за 2006 і 2008 рр., коли підтримка незалежності населення була найвищою після 1991 р. Так ось, 2006 р. за незалежність були готовими проголосувати 65,3 % (російськомовних – 41,9 %), а 2008 р. відповідно – 64,3% та 36,4 %¹³.

Зрозуміло, що ці дані аж ніяк не можуть оперувати аргументом на користь думки, що українська нація пройнята ідеєю утвердження незалежності. Мало цього, перебіг подій промовляє, що згадані цифри фіксують лише наміри й побажання осіб, але не готовність відстоювати їх. Вони цього б хотіли, але не більше! Ми не бачили і не бачимо потужних виступів українців у захист своєї ідентичності, мови, культури тощо. Панують пасивність, «диванний патріотизм» й «кухонний» протестний рух. Ще значно раніше відомий поет В. Самійленко не без гіркоти й розчарувань написав вірша «Хоч пролежав я цілий вік на печі, але завжди я був патріотом».

Відзначаючи нині існування цієї від'ємної константи свідомості й ментальності українського етносу, було б украй несправедливим і необ'єктивним вважати її іманентною українцям. Це жахливий наслідок багатовікового бездержавного життя у складі кількох держав, уряди яких жорстко проводили політику асиміляції, вичавлювання

¹¹ Грабовський С. Парад самозакоханих невігласів // День – 2011. – 26-27 серпня. – С. 7.

¹² Сочальник Р. Що це за народ? Спроба 20 // Критика. – 2009. – липень-серпень. – С. 7.

¹³ Там само. – С. 6-7.

національної гідності й історичної пам'яті, перетворюючи українців у зденаціоналізовану, покірливу робочу силу. І на кінець ХІХ ст. досягли як у Росії, так і в Австро-Угорщині, позитивних для себе результатів. Український етнос за рівнем усвідомлення своєї національної ідентичності безперечно займав одне з останніх місць у Європі. Байдужість до національних цінностей, власної мови, історії й історичної пам'яті були характерними як для полтавчан чи подолян, так і галичан чи закарпатців. Вона ножем болю і страждань краяла серця і душі кращих представників інтелігенції у різних куточках любимої ними України. Згадаймо, наприклад, наступні слова геніальної Лесі Українки:

Народ наш, мов дитя сліпеє зроду,
Ніколи сонця-світу не видав:
За ворогів іде в вогонь і воду,
Катам своїх поводитирів віддав.¹⁴

Не менш гостро критикував ці пороки Іван Франко, котрий шукав відповіді на питання:

І чом відступників у нас так багато?
І чом для них відступство не страшне.»¹⁵

В одній з поезій він писав:

Ми всі такі!

Що в інших знак ганьби

Се ми приймаємо

як хліб насущний!

У інших ренегат –

у нас добряк

У інших підлий – в нас

старшим послушний;

У інших скажуть ясно,

просто так:

Безхарактерний, –

в нас лиш: простодушний.

Не стало стиду в нас!

Ми в супокою

Упідлимось, ще й горді підлотою¹⁶.

¹⁴ Цит. за: Дзюба І. Назв. пр. – С. 124.

¹⁵ Цит. за: Гарасим Я. Іван Франко та основи нашої суспільності: давнє і нове // День. – 2011. – 26-27 серпня. – С. 21.

¹⁶ Цит. за: Лосєв І. Феномен Джеймса Мейса // День. – 2011. – 18-19 лютого. – С. 6.

А ХХ ст. взагалі перетворилося для української нації у сатанинський судний день, під час якого винищувалося все свідоме, волелюбне, роботяще і здорове. Влаштовані тоталітаризмом політичні репресії й геноцид у формі голодомору, а також у співробітництві з фашизмом друга світова війна, обернулися для неї втратою щонайменше 11-12 млн. осіб. Не без підстав О. Довженко називав у 1945 р. Україну «Великою Удовицею» й «диким полем Європи!». У своєму «Щоденнику» оплакував її долю, справедливо вважаючи, що «зараз вона важко, коли не смертельно, поранена. Таких утрат, замовчаних через жахливу свою правду, не знав і не знає ні один народ у світі. І жодна людина ще не сказала мені про сей історичний жах з плачем чи бодай би з сумом. Ні. Або мовчать, замовчують, або байдужі, або якимось всміхаються між іншим, щоб не подумав часом хто, що їм жалько, бо се було б «політично шкідливим». Мій час – край загибелі мого народу. Як встати йому на своїх окривавлених ланах? Як обробити їх? Його сили підуть на обробіток землі, яку він прокляне як недолю свою чи не прокляне, а плазуватиме на ній, як раб, челядник, хлібозаготівельник Європи. Що робиться в його культурі? Скільки знищено, розігнано, якими людьми обсаженні заклади, де творяться культурні кадри. Скільки провінціалізму і тупої самозакоханості, асиміляторів і русифікаторів!»¹⁷.

Опинившись у постколоніальному, посттоталітарному й постгеноцидному становищі, українська нація виявилася неспроможною істотно впливати на процеси формування політичної еліти. Не можу не погодитися з характеристикою ситуації, що склалася на час проголошення незалежності, зробленою Джеймсом Мейсом: «сталінська політика соціологічно запаленої землі до певної міри справді знищила Україну як таку, в тому сенсі, що вона зробила кардинальний розрив у процесі нормального розвитку українського народу, і це призвело до унікальної ситуації – якщо розвал комунізму міг у таких країнах, як Польща, Чехія, Угорщина і т. ін., призвести до реставрації втраченої незалежності передіснуючих народів, то в Україні поза межами західних областей українська нація в сенсі людської спільноти, яка має консенсус щодо власної ідентичності, власної історії, культурних цінностей, у певному розумінні залишається просто національною меншиною у власній країні. Іншими словами: народ і країна були такі засмикані, такі залякані, що коли Україна виборола незалежність, у народу не було чітко визначеної спільної думки щодо власного майбутнього»¹⁸. Не було і, як на моє бачення, не має

¹⁷ Довженко О. Назв. пр. – С. 292-293.

¹⁸ Цит за: Сендюков І. «Я не міг не розділити болю...» // День. – 2011. – 18-19 лютого. – С. 6.

й нині. У свідомості населення, як спостеріг Є. Маланюк, продовжує жити примітивний міф про «Україну», як синонім «якоїсь бездержавної, безієрархічної, безструктивної й, остаточно, безформенної Аркадії, – де тихі води і ясні зорі, де вічно співає соловейко, без перерви квітнуть вишневі садки, а в них у холодку людність перманентно відпочиває на борщах і варениках, і в затишку мальовничі козаченьки невтомно кохають так само мальовничих дівчат...»¹⁹.

За таких обставин партійно-комсомольська номенклатура й бюрократія, налякавшись на перших порах потуги національно-патріотичних сил, почала інтенсивно мімікрувати, засвідчуючи удавану «українізацію». Проте швидко збагнула, що реальної загрози їхньому пануванню не має і взялася не за проведення соціально-економічних перетворень й подолання трагічних наслідків геноциду української нації та виведення її з коматозного стану упосліження, а за розкрадання державного майна (чого варта лише приватизація промислових підприємств (ваучеризація)). Відчинивши двері російському, європейському та єврейському капіталу, вона безсовісно пограбувала власний народ, довівши у 1993 р. річні темпи інфляції до 4700 %. Поділяю оцінку відомого сучасного російського економіста А. Іларіонова тогочасної економічної політики псевдоеліти, як «злочинної». Адже інфляція «таких фантастичних розмірів, стала результатом селективної грошової і бюджетної підтримки певних суспільних і політичних груп економіки, яку їм надавала українська влада через уряд, Національний банк, державні кредити, дотації. Це була політика зі створення і зміцнення кланів в українській економіці і українському суспільстві»²⁰.

Цей курс успішно проводився і в часи президентства Л. Кучми, коли в основних рисах завершився процес витворення кланово-олігархічного режиму, в якому політичне, економічне, культурне, ідеологічне й спортивне життя суспільства опинилося під контролем бл. 150 сімейств²¹, переважну більшість яких складають неприязно чи навіть вороже налаштовані до українства деціоналізовані малороси й представники етнічних меншин. Саме з його «легкої руки» почала утверджуватися думка про «неспрацювання» української національної ідеї, в правлячому класі провідна роль переходити до малоросів і росіян, а інформаційний простір а

¹⁹ Цит за: Ксенжик О. Капітуляція перед боєм. Малоросійський синдром: від Грушевського до Ющенка // Універсам. – 2010. - № 1-2. – С. 4.

²⁰ Іларіонов А. Парадокси незалежності // День. – 2011. – 30 серпня. – С. 4.

²¹ Вольвач П., «Кланово-олігархічний режим збудував країну у власних інтересах» // День. – 2011. 26-27 серпня. – С. 6.

90%²² потрапляє під контроль 5-ої колони. Започатковується також тенденція до перетворення української нації в етнографічну спільноту, замкнену у сфері мовно-культурної резервації (на зразок індіанців у Канаді й США чи аборигенів Австралії).

Однак, події Помаранчевої революції 2004 р. продемонстрували потужні потенційні можливості українства у політичному житті суспільства. Вперше у повоєнний період воно масово піднялося на захист національних і демократичних цінностей, вперше заявило про своє право відігравати самостійну роль у громадсько-політичному житті суспільства, вперше відчинило двері для кардинальної трансформації політичної псевдоеліти у національну еліту. На превеликий жаль, проводирі революційних мас виявилися не готовими ні до реформування існуючої політичної системи, включаючи витворення політичної еліти, ні до реформування підвалин соціально-економічного життя, ні до розв'язання нагальних завдань консолідації й розвитку української нації. Проїняті нездоланною жагою до влади й збагачення, вони повели люту міжусобицю на знищення, прирікаючи цим самим на поразку національно-патріотичні сили.

Починаючи з 2007 р., основною мішенню критики і нападок стає політика В. Ющенко, в якій об'єдналися малоросійські, російські та єврейські громадсько-політичні організації, комуністи, ліберальні демократи, інтелектуали мультикультуралісти й постмодерністи. І не тому, що він виявився слабким політиком чи допускав істотні помилки. Ні! Справа в іншому – вперше після поразки українців у революції 1917-1921 рр. президент проголосив курс на реалізацію етнічної концепції формування сучасної політичної української нації, суть якої розкрив видатний український філософ Сергій Кримський: «Політична нація – це український етнос плюс інші етноси, що визнають базову роль українських цінностей, визнають українську ідею!»²³. Саме загроза втратити своє привілейоване становище у всіх сферах життя згуртувала їх у боротьбі проти «українізації» України. Вбачаючи в етнічних українцях основну небезпеку для «комфортного життя неукраїнців»²⁴, опираючись на потужну всесторонню допомогу Росії, вони спромоглися тотально дискредитувати усі діяння В. Ющенко у цій царині, а відтак домогтися перемоги. Прихід до влади взимку 2010 р. малоросів і «п'ятої колони» Росії

²² Росохатий Д. «Ефект ящірки». Націоналізм як імунна система українського етнокультурного організму // День. – 2011. – 2-3 квітня. – С. 9.

²³ Цит за: Ткаченко В. Криза мультикультуралізму й проблеми єдиного освітнього поля // День. – 2011. – 27 липня. – С. 4.

²⁴ Музичко О. Хто такі українські історики і чого вони хочуть // День. – 2011. – 25-26 березня. – С. 6.

ознаменувався потужним наступом на українські освіту, мову, культуру, традиційні цінності, історичну пам'ять й свідомість, історію тощо. Українофобія стала офіційною ідеологією правлячого класу. Відбувається, за влучним спостереженням Івана Дзюби, «розукраїнення» й «нагнітання мороку»²⁵.

Отже, упродовж 20 років незалежності в країні не сформувалося політичної еліти. Існуюча псевдоеліта, позбавлена національної свідомості, не має потенційних можливостей для трансформації у національну політичну еліту. Неспроможність розв'язувати актуальні проблеми розвитку суспільства очевидна. А відтак нас очікує загострення соціально-політичної боротьби, що тісно переплітатиметься з національним рухом українців, котрі домагатимуться своїх законних прав бути титульною нацією на своїй споконвічній Батьківщині.

²⁵ Дзюба І. Назв. пр. – С. 3-4, 299-395.

ПРОБЛЕМА ІНТЕЛЕКТУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ

Насамперед у мене викликає сумнів щодо класової характеристики тих, хто сьогодні в Україні знаходиться при владі. То вихідці з різних станів. Неоднорідне угруповання скористалося трудною ситуацією в країні на межі сторіч й узурпувало владу у складі представників національних меншин. Воно просякнуте українофобськими настроями, не відповідає корінним інтересам народу, каталізує стратегію імперських амбіцій Росії. Минуло двадцять років української незалежності. Але Україна її не досягла. Можливо через це у настроях окремих людей присутній скепсис стосовно незалежності, якою вона у нас виявилася. Тому вважаю досить актуальним розгляд феномену еліти та її інтелекту, як неодмінних складників досягнення справжньої незалежності узагалі, й України зокрема.

Будучи однопорядковими поняття "еліта" і "інтелект" за змістом не тотожні, хоч і знаходяться в діалектичному взаємозв'язку, що проявляється залежно від національних особливостей. Провідне місце займає еліта, але не без такого чинника як інтелект. Як біосоціальний продукт еліта формується завдяки інтелекту, що у свою чергу визначає стратегію її діяльності.

Концепція еліти започаткована ще в античності Платоном¹. У наступні сторіччя вона набула еkleктичного характеру². Проте й у цій розмитості простежується еволюція в напрямі переваги поняття еліти, як певної системи поглядів, але переважно через вип'ячування політичного її спектру до сучасної трактовки за галузевими та різновидовими характеристиками. Цей еkleктизм присутній не лише у публіцистичних виданнях, але й ЗМІ, лекціях тощо. Особливо він диференційовано подається у підручниках та навчальних посібниках з політології, соціології та інших предметів відсторонено від його національної основи³. Адже ці як і інші дисципліни слугують справі формування спеціаліста-громадянина. їх вивчення передбачає виробити вміння переходу від знання загального до знання окремого, сприяє соціальній активності, трансформується у мотивацію поведінки, що об'єктивно не може знаходитися поза етнонаціональним фактором. Це глибоко гуманістичний сегмент. Він є атрибутом справжньої

¹ Платон Менон. Соч. в трех томах. – М.: «Мысль», 1968. – Т.І.

² Див. Философская энциклопедия. – М., 1970. – Т.5. – С.350-551.

³ Д. Гелів, С. Рутар Політологія. Навч. посіб., 4-е. – Львів: «Світ», 2001.; Ф. М. Рудич. Політологія. Підручник. – К.: Либідь, 2004; Політологія / Ф. Кирилюк, М. Обушний, М. Хильки та ін. – К.: Здоров'я, 2004.

еліти. Інакше вона буде асоціюватись з класовістю, яка зумовлює деінтелектуальні тенденції, перешкоджає розвиватися творчому потенціалові особистості.

Щодо інтелекту, то і тут простежується деяка невизначеність. В енциклопедичних виданнях зазвичай не розмежовується зміст понять інтелекту, розуму, розумності⁴. Пояснення цього феномену ми знаходимо у європейській філософії Просвітництва на основі та у зв'язку з розвитком природничих наук, їх екстраполяцією на соціум. Найбільш цільно зробив це І. Кант. Розглядаючи кінцеву мету застосування розуму у зв'язку з розвитком знань, він сформулював відому тріаду: що я можу знати, що я повинен робити, на що я можу сподіватися⁵.

Проблема інтелекту української еліти полягає, у тому що на тлі зазначеної розмитості у підході до її феномену, неможливості сформулювати концепцію, визначити міру інтелектуальної напруги через брак усвідомлення елітою її необхідності відповідної дії. Цю дилему можна пояснити зневагою до значущості етнонаціональної основи. У своїй діяльності еліта не керується необхідністю розробки та реалізації принципів захисту національної культури, економіки, мови, традицій – усього того, що складає систему національних стратегічних інтересів як у внутрішньому, так і в зовнішніх її зусиллях. Це вельми показово для наших президентів, які покликані послідовно захищати націоцінності. Але Л.Кравчук вважав критерієм національної ідеї економіку й прагнув до максимального роздержавлення власності, як умови економічної змагальності в непридатних для цього умовах. Л. Кучма до всіх звертався з проханням щоб хтось вказав йому національну ідею й тоді він знатиме що робити. В.Ющенко більше апелював до історичної пам'яті, що цілком природно, але неефективно в умовах нагальної потреби боротьби зі злочинністю прихильників попередника. А В.Янукович узагалі нехтує змістом національної ідеї, піддавшись підказкам ззовні про що свідчать більше десяти його зустрічей з російськими очільниками менше ніж за рік (Москва, Харків, Сочі, Київ, Ялта і інші).

Нестримний прагматизм одного дня, за відсутності інтелектуального розуміння національної стратегії породжує нігілізм, лукавість, оману, маніпуляції у реформаторських справах, що і дає підстави для зневіри у справедливості. Але це – атрибут псевдоеліти. Справедливо прагнучи до наведення в країні порядку, нині взято курс на силові методи

⁴ Большая энциклопедия под. ред. С. Н. Южакова. – СПб.: Т-во «Просвещение», 1896. – Девятый том. – С. 150; Большая Сов. Энциклоп. (в 30 томах) – Т. 10. – С. 311; Философ. энциклоп. словарь. – М., 1983.- С. 210, 212.

⁵ Кант И. Критика чистого разума (Пер. с нем. Н. Лоского). – М.: Литература, 1998. – С. 792-806.

волютаристським шляхом. Яскравими прикладами цього можна вважати заміни Голови Конституційного Суду, Генерального прокурора, керівників СБУ, МВС, МЗС. Національного банку, міністерств. На посади призначено переважно вихідців з Донбасу, де модним є не повага до закону, правди. Критерієм служить придатність до безапеляційного послуху, "понять".

За таким принципом працює більшість у законотворчому органі – Верховній Раді України. Сформувавшись на основі порушень Конституції України, вона перетворилася в послушній волі президента орган, втративши у такий спосіб свою сутність як творця громадянського суспільства, цитаделі загальносоціальної цільності.

Яскравим показником дистанціювання нашої псевдоеліти від народу є статус народного депутата, його привілеї. За які заслуги йому надається житло в столиці, що стає його приватною власністю; він безкоштовно користується громадським транспортом; йому надається півторимісячна відпустка з видачею допомоги в обсязі дванадцяти окладів виходячи із сімнадцяти тисяч у середньому місячної ставки та інших щомісячних доплат. Чисельними пільгами користуються чиновники державного апарату, СБУ, МВС, Генпрокуратури, судових ланок.

Таке справжнє тло сучасної так званої української еліти. Цинізм та зухвалість вельми помітні при трансляції по телебаченню засідань Верховної Ради, де кількадесят депутатів під дерегуванням керівника Партії регіонів приймають закони та поправки до них, що згодом знову переглядаються та доповнюються вельми сумнівними положеннями суб'єктивного походження. Відомий політик В. Наливайченко каже, що нашим державним діячам властива "глупота", нахабність і брак елементарних знань, а дипломат Д.Лубківський додає що із-за неграмотних людей, які знаходяться при владі й не орієнтуються в нюансах міжнародного життя, Україна не бере участі у світовій розмові⁶.

Через недолугість своєї еліти вона втратила національний інформаційний простір. Україну мало чують, бачать, читають в інших країнах. Вона немов замкнулася у собі, не показує світові власних історичних здобутків у галузі науки, культури, мистецтва. Мовчки спостерігає за систематичним привласненням цих здобутків сусідом – Росією, якій варто віддати належне у нестримному намаганні випнути себе. Але там еліта з іншим інтелектом, кредо якого нещодавно визначив В. Путін, сказавши, що його держава прагне до націоналізму у кращому розумінні цього слова.

Злам стереотипів мислення та поява національної еліти – а саме такий тип еліти виключає її потворні форми – вимагає часу. Двадцять років – це

⁶ З інтерв'ю газети «День». –2011. – 22-23 липня.

малий відтинок історичного поступу суспільства. У своїй більшості українці знаходяться у полоні ілюзій. Але і цього часу достатньо було для того, щоб виробити чітку систему національного відродження й розвитку, а не барахтатись у морі спекулятивних поглядів.

Приведені тут міркування мають фрагментарний характер. Вони спонукають до ширшого, аналітичного розгляду, особливо в контексті зазначеного вище кантівського: що ми маємо робити й на що маємо сподіватись. З огляду змісту нашої розмови щодо перспектив утвердження української незалежності скористаюся думкою юриста В. Василенка,⁷ який бачить вихід в оздоровленні й очищенні вищих владних структур⁷. Для цього, на мою думку, необхідна активізація діяльності наших громадських організацій, своєчасна і послідовна реакція людей на утиски у будь-якій сфері суспільного життя. Альтернативою цьому може бути лише рух України й надалі у фарватері Росії з її ідеєю встановлення «русского мира», що остаточно виключить можливість утвердження національного суверенітету, існування української України. Хочеться вірити, що останнього не станеться.

⁷ Володимир Василенко. Суд іде... // День. – 2011. – 2-3 вересня.

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ І ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Здобуття Україною незалежності, ставши епохальним досягненням українського народу, було не самоціллю, а суворою перевіркою спроможності на самовираження і реалізацію закладених в нації потенційних можливостей поступального розвитку. У життєвому смислі люди очікували наповнення незалежності глибоким позитивним змістом: підвищення рівня життя, задоволення національних пріоритетів і потреб у сфері духовності, активної й плідної участі в ролі суб'єкта у творенні світової історії. Але не все так сталося, як бажалося.

Після 1991 року перед Україною постала проблема розбудови державної інфраструктури і налагодження взаємодії та системної діяльності двох головних складових, притаманних кожній державі, яка поважає себе, – внутрішньої і зовнішньої політики. Вони завжди взаємозв'язані, взаємозалежні, обумовлюють одна одну. Ефективність їх діяльності залежить від того, наскільки вони адекватні вимогам часу, складають зацікавленість для оточуючого світу держав. За умов глобалізації це обов'язковий елемент співпраці.

Стара компартійна еліта, що перефарбувалася у синьо-жовті кольори й надалі залишалася при владі, нездатна була на серйозні новації у створенні нової системи влади та управління. Комплекс люстрацій, які мали місце в інших, навіть менше уражених комунізмом, країнах, не був застосований до функціонерів тоталітарного режиму. Якоюсь мірою мінялася лише форма, зміст і методи залишалися попередніми. Суперечливий симбіоз старого і нового формував ситуацію внутрішньої перманентної конфліктності, яка поглинала енергію і час, необхідні для трансформацій. Навіть українські дисиденти не розуміли того, що незалежна Україна має починатися з незалежності від комунізму. Так необхідні структурні реформи в політиці, економіці, судочинстві, адміністративно-територіальній сфері або застрягли на півдорозі, або повністю ігнорувалися. Якщо антиімперіалістична революція завершилася досягненням незалежності, то результати антитоталітарної виявилися обмеженими, що значною мірою нівелювало суверенітет.

Окремі трансформаційні заходи ринкового характеру здійснювалися спонтанно, хаотично, непродумано і нецивілізовано. За приклад може служити приватизація державної власності, коли підприємства, обминувши роздані населенню приватизаційні сертифікати, переходили в руки «своїх»

людей. Половинчастість трансформаційних заходів у соціально – економічній сфері призвела до того, що земля не стала приватною власністю тих, хто її обробляє, і потихенько приватизується тими, хто має владу і гроші. Не зжиті вертикальні радянські профспілки, характерні для тоталітарних суспільств у ролі п'ятого колеса у возі. Боротьба між старим і новим триває й до сьогодні. Так, у Верховній Раді дорогоцінний час тратиться на боротьбу за владу й орієнтаційні уподобання Схід - Захід, державна мова одна – державні мови дві, НАТО – антиНАТО, тощо. Відтак парламент перетворився у велику пісочницю, де, представлені в ньому політичні сили, змагаються в створенні більшої купи непорозуміння й безладу.

Уся діяльність влади з самого початку була пристосована до задоволення матеріальних апетитів колишньої партноменклатури, яка зразу ж вдалася до приватизації і розподілу між собою національного майна, яким, по суті, опосередковано володіла уже з 1917 р. Для цього годилося все: гроші КПРС, приватизаційні сертифікати, купони, безкоштовна передача частини державних підприємств у власність директорів та їх команд, відсутність чіткого законодавства, яке б регулювало процеси приватизації, надавало можливість довільно вибирати способи, методи, засоби і шляхи роздержавлення національної власності. Зокрема, безплатна роздача приватизаційних сертифікатів означала, що вони не мали ні матеріальної, ні моральної ціни. Хоча саме розпродаж їх державою, навіть чисто символічний, категорично змінив би ставлення до них одержувачів. Якби їх продавали, навіть дуже дешево, але за кровні гроші населення, то влада змушена була б брати на себе відповідальність, не могла б обійтися без серйозних кроків акціонування.

Не менш негативну роль зіграв купон, який став засобом несправедливої приватизації і розкручування гіперінфляції у період розподілу державної власності. За допомогою влади і посадових зв'язків на банківські кредити оформлялися в приватну власність національні багатства, а через певний період їх, уже власники, повертали кредити завдяки гіперінфляції частиною своєї місячної зарплати. Усе робилося тихо й кулуарно з дотриманням юридичних норм і ...без формального порушення в кримінальному сенсі.

Розподільчий принцип – єдиний принцип, яким прекрасно оволоділа в роки будівництва комунізму радянська номенклатура, став засобом, за допомогою якого нецивілізованим шляхом здійснювався злам старої і запровадження нової системи економічних та суспільно-політичних стосунків, які надовго стали визначати алгоритм суспільного життя в Україні.

Як наслідок усіх цих перетрубацій і маніпуляцій, спрацювала схема становлення і поповнення владної верстви, що буйним цвітом почала

квітнути ще в брежнєвські часи: хто має гроші, той має владу, хто має владу, той множить гроші. При цьому неприпустиму інертність виявили представники національно-демократичних сил, які, задовольнившись проголошенням незалежності, не поспішали йти у владу, зрештою виявилися розпорошеними і дуже швидко відсунутими на задній план. Цьому сприяло й безкарне фальшування до 2004 року президентських і парламентських виборів. Та й народ, який, за словами улесливих політиків, все знає, виявився байдужим та інертним. Остерігаючись різких і непередбачуваних поворотів у своєму житті, голосував за тих, хто найбільше світився на телеекрані і всім та все обіцяв. Причини індиферентності лежать на поверхні і зводяться до банальної формули поведінки людей, впровадженої радянським часом: «аби не було війни і в домі водився хліб».

Іншою причиною залишків рудиментів комунізму в Україні була ще й досі живуча теза, яка десятиріччями вбивалася в голови людей комуністичним агітпропом: «Ми - батьківщина практичного комунізму». Як наслідок панування стереотипів минулого, комуністи, по суті, ніколи не втрачали владу в Україні, а сподівання, що вони будуть розбудовувати демократію і здійзнять європейський вибір, виявилися марними. Декларативно проголошувана демократія не стала головним принципом поведінки в житті й діяльності всього суспільства як правлячих кіл, так і загалу. Злидні і бідність – погані стимулятори демократії. Україна виявилася країною без демократів. Далися взнаки нехтування процесом трансформацій політичної системи, відсутність демократичних навиків та налаштувань населення. Українські можновладці почували себе комфортно. Управляти демократичним суспільством, де кожна людина індивід, набагато складніше. А тому демократія за умов слабкості влади, відсутності стратегічної програми розвитку, розколу еліти стала підмінятися анархією та охлократією, в хаосі, свавіллі і беззаконні яких визрівав сепаратизм і формувалася п'ята колона. Демократичні підходи до означених негативних явищ вели до консервації процесу розвитку самої демократії, до створення серйозної небезпеки українській незалежності.

Небажання верхів демократизуватися, як це не парадоксально, не знаходило опору з боку низів, у практичному житті яких демократія залишалася *tabula rasa*. Потрібний був час, щоб через серйозні випробування освоїти її перші ази. Уже президентські вибори в грудні 2004 і парламентські 2006 – 2007 якоюсь мірою були більш вільними і більш чесними, ніж всі попередні. В Україні стали з'являтися незалежні від владних кланів засоби масової інформації. Країна з великим скрипом стала гравітувати в бік європейських цивілізаційних цінностей. Але недостатня вкоріненість демократії серед населення в цілому зберігається. Перехідний

період далеко ще не завершений. І тут існує чимало суб'єктивних причин. Так Верховна Рада й досі не спромоглася розробити низку законів, які б регулювали трансформаційні процеси і входження України в систему демократії та ринку. Торкаючись постколоніальних трансформацій в Україні, київська дослідниця Т.Орлова виявляє чотирикомпонентну природу перетворень – демократизацію, маркетизацію, державно-інституційне і національно-громадянське будівництво, що мають відбуватися одночасно. Однак, всі заходи у цьому сенсі були половинчастими, ніде не доводилися до кінця. Навіть демократизація, яка в 2004 р. отримала потужну підтримку низів, стопориться не менш потужною бюрократизацією верхів. Дика маркетизація прийшла сама як наслідок закритого роздержавлення. У перетвореннях не вистачило динамізму й виваженості. Хаос в економіці і політиці був вигідний розколотій за клановими та географічними ознаками еліті. Політичні партії, створені промислово-фінансовими групами, деклараціями про піклування за народ прикривають своє справжнє призначення представляти інтереси олігархів. В економіці не здійснюються структурні зміни й модернізація, не проводиться технічне й технологічне переозброєння. Низькотехнологічні й затратні, але в експортному вимірі надприбуткові металургія і хімія з огляду на низьку заробітну плату працюючих у співставленні із заробітками таких же працівників на Заході, могли бути життєздатними лише за умов високої ринкової кон'юнктури, що в 2008-2009 рр. підтвердила фінансово-економічна криза.

Внутрішні негаразди дзеркально відображаються у зовнішньому курсі. У перших зовнішньополітичних кроках України простежуються труднощі і проблеми внутрішньополітичного розвитку. Можливості, які ситуація після 1991 р. надавала Україні в сенсі зовнішньої політики і безпеки, не були належним чином оцінені й раціонально використані. Повчальним прикладом цього можуть служити переговори навколо радянського ядерного потенціалу, що знаходився в Україні. Хоча сумувати за ним не слід. Треба пам'ятати, що, по-перше, його коди і кнопки були в Москві, по-друге, світ ніколи не погодився б на легітимацію української ядерної зброї. Та й для України це було б фатально, вона не стала б нормальним членом міжнародного співтовариства, просто була б викинута в гріховно окреслене коло країн-ізгоїв з усіма наслідками, що випливають звідси. Однак ядерна зброя України (коли розпався Радянський Союз, між країнами-наступниками було досягнуто домовленості, що все майно, яке є на території тієї чи іншої республіки переходить у її власність) могла стати переконливим аргументом політико-дипломатичної операції за формулою «ядерна зброя в обмін на довічну гарантію безпеки і непорушності кордонів України».

Україна, заявивши про свої наміри інтегруватися в Європу, насправді стала сповідувати концепцію «багатовекторності». Як наслідок такого курсу, у 2010 р. було узаконено статус позаблоковості, якою Україна закріпила своє місце на роздоріжжі. Минуле чітко тримає Україну й досі.

Невизначеність не лише стратегії, а й тактики української зовнішньої політики, її хитання і шарахання в той чи інший бік, означає, що національні інтереси не стали компасом у зовнішній політиці України. Відтак вона опинилася у ролі лімітрофа між Європою в формі ЄС і Росією. Перед нею висвічується дві цивілізаційні моделі, які мають можливість бути. Різниця такого вибору суттєва, кардинально протилежна. Іти на Схід – значить повертатися в минуле, йти на Захід – рухатися вперед. Третього просто не дано.

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІЧНІ І СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ

Урядовий варіант закону „Про ринок землі”, що знаходиться у стінах парламенту, засвідчує: Україна виходить на фінішну пряму в земельному питанні. Однак названий законопроект аж ніяк не зняв з порядку денного запитань, що стосуються майбутньої організації ринку землі. Назвемо лише деякі з них. Перше: чи обов’язково земля має знаходитися в приватній власності? Друге: як домогтися, щоб земля перебувала у власності тих, хто на ній працює? Третє: як обмежити надмірну концентрацію угідь? Четверте: хто і яким способом позбавляє усіх громадян, що народилися в Україні, їхнього конституційного права на землю? Гадаємо, що це навіть не запитання, а конкретні проблеми, що мають десятки відтінків [1, с. 362].

У сучасних дискусіях проблеми ринкового обігу землі та права приватної власності на землю, як правило, взаємопов’язані. При цьому чітко простежуються дві крайні позиції – законодавче недопущення продажу земель й приватної власності на землю і безоглядна підтримка правового закріплення приватної власності на землю та її необмеженого продажу. Прибічники названих позицій тлумачать ринковий обіг землі як її вільну купівлю і продаж. З такою позицією не можна погодитися. Конституційна норма щодо особливого статусу землі [2, с. 6] не дозволяє трактувати землю, як звичайний товар. У всіх країнах земля вважається загальним багатством, і суспільство не може допустити, щоб приватна особа розпоряджалася землею на свій розсуд. Держава в законодавчому порядку визначає, кому можна продавати землю, для яких цілей і в яких масштабах. Треба визнати: до цього ми поки що не готові, і в першу чергу – з огляду на низьку якість законотворення.

Як відомо, у зарубіжних країнах по-різному розв’язують земельне питання, виходячи з власного історичного досвіду, міжнародної практики та реальних потреб життя. Наприклад, Китай успішно розвиває сільське господарство на державній землі на базі довгострокової оренди, Ізраїль – на основі комун і фермерства при економічній свободі селян і відсутності латифундій. Це саме можна сказати про Нідерланди, де державна земля орендується фермерами. При чому вона продається за 50 тис. доларів можна купити один гектар ріллі і господарювати. Однак фермеру вигідніше заплатити 200 доларів у рік за оренду гектара землі й користуватися нею. Усе популярнішою стає довгострокова оренда землі в інших країнах Європи і Північної Америки.

Що ж до проекту українського урядового закону „Про ринок землі”, то він визнає землю товаром, передбачає її продаж і купівлю, а також оренду. Закон забороняє іноземцям та юридичним особам купувати сільськогосподарські угіддя в Україні. Натомість повноцінними власниками передбачено зробити українських громадян та державу. Скуповування угідь спекулянтами, на думку творців закону, не буде. Цьому завадить запроваджене державою мито при перепродажі землі. Не куплять землі і через підставних осіб, переконують громадян України розробники законопроекту: кожен договір про купівлю землі на суму понад 150 тисяч гривень реєструватиметься лише у тому разі, якщо покупець подасть податкову декларацію з підтвердженням походження таких доходів.

Щоправда, солодким словам чиновників мало хто вірить. Справді-бо, чи багато пересічних українців, простих фермерів можуть похвалитися мільйонними статками, або легально купити землю, вартість якої, за оцінками експертів, становитиме 500-800 доларів за гектар? [3, с. 4]. Де їм узяти такі гроші, якщо обіцяного Земельного банку досі не створено. Можливо, це спеціально зроблено, щоб земля, як і промислові підприємства, потрапили до рук олігархів і чиновницької номенклатури? Не можна не погодитися з думкою Ігоря Лосєва, який зазначає: „Що з того, що сьогодні в закон запроваджують норму про те, що купувати землю зможуть лише громадяни України. Ось цей вузький прошарок олігархічних громадян за копійки, за допомогою підставних осіб і скупить усю землю в Україні, перетворивши мільйони селян на безправних наймитів. А потім, скупивши, ухвалять у Верховній Раді ще один закон, де землю вже можна буде продавати й іноземцям. І перепродадуть її з величезною користю для себе. Адже наша Верховна Рада може хвалити будь-який закон – сьогодні за „здравіє,” а завтра – „за упокій”. Хто їм завадить?” [4, с. 19].

На думку багатьох учених, практиків, проект закону „Про ринок землі” породжує ряд ризиків, які можуть негативно вплинути на відносини між власниками землі й орендарями, власниками і державою, а відтак на весь стан сільського господарства.

Перший ризик: згідно із проектом закону юридичні особи отримують лише право на оренду, що приведе до якісної перебудови структури власності в аграрному секторі економіки. Як відомо, ринок уже розподілений між основними гравцями, котрі навряд чи відмовляться від зайнятих ринкових ніш, а тим паче від передачі права власності третім особам.

Другий ризик: легітимація приватної власності на землю досі не підкріплена правовим механізмом її купівлі і продажу. Тому надмірний контроль з боку держави замість запуску ринкового інструментарію сприятиме створенню ефекту обмеженого приватного власника. Закон

визначає державу як монопольного оператора на земельному ринку, що при тенденції до утвердження авторитарного режиму становитиме особливу небезпеку.

Третій ризик: оскільки на земельний ринок не допускається іноземний інвестор, постає питання: звідки можуть взятися значні інвестиції в сільськогосподарське виробництво? Ставка на „консолідацію земель”, очевидно, означає, що слід чекати приходу великого власника, але не великого інвестора, який поки що не бачить перед собою горизонту довгострокових перспектив.

Четвертий ризик: у постсоціалістичних країнах, які успішно здійснили земельну реформу (Чехія, Польща та ін.), пріоритетне право на купівлю-продаж землі отримали фермери, а не органи державної влади, як пропонується в запропонованому законопроекті, що робить земельну реформу антиселянською і не сприятиме формуванню середнього класу на селі – соціальної бази демократичного суспільства.

П'ятий ризик: у кінцевому результаті земля потрапить у володіння великих латифундій, себто агрохолдингів. Мільйони економічно невільних, кинутих напризволяще селян, що рахуються власниками земельних паїв, без кредитів, засобів виробництва, будуть змушені продати земельні наділи реальним, але ще юридично не оформленим латифундистам, які поки що за безцінь використовують селянські землі й чекають сприятливих умов, щоб ними завладіти офіційно. Причому такими латифундистами є найвищі чиновники держави та їх діти. Так що необхідні умови для себе вони створять. Як переконливо довела у своїх дослідженнях професор О. Остапко, на боці покупців землі формуються зовсім не ті люди, на яких можна було б поклатися у стратегічному розвитку села. І склад, і мотивація ймовірних покупців землі не дозволяють сподіватися, що для них важливим є розвиток сільськогосподарського виробництва, а не вигідне розміщення капіталу.

Враховуючи наведені ризики, відомий фахівець-аграрник І. Томич рекомендує відкласти набуття названим законом чинності до 1 січня 2013 року. «Це не стратегічний вихід, - зазначає він, – а лише можливе відстрочення, яке потрібно використовувати для усунення небезпечних схем, наявних у нинішньому варіанті закону» [5]. Він вважає пріоритетним національний підхід до аналізу законопроекту „Про ринок землі”. На його думку, відродження ринку землі за сьогоднішнім проектом уряду може завдати країні значних збитків. Закон про ринок землі зачіпає не лише і не стільки сьогоднішній день, скільки майбутнє України. Зокрема, у продовольчому плані, як показує аналіз за участю вчених, великої шкоди може завдати знищення сівозмін, а також середніх і дрібних господарств. За

даними І. Томича, сьогодні більш ніж 100 тисяч гектарів землі мають у своєму розпорядженні 105 компаній.

Підсумовуючи, зазначимо, що українське село чим ближче до зняття мораторію на продаж землі, то більше цього боїться. За даними соціального моніторингу Світового банку, близько половини керівників сільськогосподарських підприємств і фермерів (43,5%) є противниками зняття мораторію (у 2010 р. таку позицію мали лише 35% респондентів). Серед власників паїв противників ринку земель нараховувалося 51,5 %.

Примітки :

1. Нечитайло В.В. Аграрна політика сучасної української держави: західна чи азійська модель?// Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський: Оіум, 2009. – Т. 19. На пошану В.А. Смолія. – 568 с.
2. Конституція України. – К.: Українська правнича фундація. К., 1996. – 64 с.
3. Передчуваючи великі торги// День. – 2001. – 21 вересня.
4. Лосєв І. Данилич і його Отчєство// День. – 2011. – 5-6 серпня.
5. Княжанський В. Агрохолдинг vs фермер// День .– 2011. – 11 серпня.

Олександр Завальнюк,
кандидат історичних наук, професор, ректор
Олександр Комарніцький,
кандидат історичних наук, доцент

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА У ДОБУ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ: КУРСОМ ЗРОСТАННЯ

Відродження незалежної Української держави у 1991 році стало величезною подією новітньої історії України, яка на відстані двох десятиліть сприймається як необхідний, закономірний результат довготривалої ходи української спільноти, усвідомленої потреби консолідації українців на засадах національної, політичної і культурної традиції, визнаних у світі загальнолюдських цінностей, витворення і застосування механізмів прискореного національного розвитку, а відтак й інтеграції у європейський економічний, політичний і культурно-освітній простір.

Процеси розпаду Радянського Союзу по-різному сприймалися в українському суспільстві, зокрема і в колективі Кам'янець-Подільського педінституту. Втім його національно свідомою частиною відразу підтримала ідею незалежної України, доклала значних зусиль на своєму рівні, аби коло прихильників цієї ідеї зростало як у закладі, так і у міській громаді. Тож підтримка національного державотворення лише зростала. Викладачі, працівники, студенти взяли активну участь у Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року, підтримавши Акт проголошення незалежності України, у всіх президентських виборах, а також виборах до Верховної Ради України, місцевих рад. Заклад підтримав і гаряче сприйняв першу Конституцію незалежної України.

Незалежна держава, забезпечуючи на основі Конституції України розвій, зокрема, національно-культурної і освітньої сфери, створювала необхідні умови для розвитку кожного ВНЗ. За короткий час Кам'янець-Подільський педінститут змінив свій статус на педуніверситет, а згодом на класичний, який у 2008 р. отримав назву Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Розвиток закладу супроводжувався раціоналізацією його структури. 1 квітня 1992 р. почав функціонувати дефектологічний факультет (з вересня 1997 р. – факультет розвитку людини), який 27 вересня 2001 р. було реорганізовано в інститут соціальної реабілітації та розвитку дитини (ІСРРД). У жовтні 2001 р. започаткували факультет довузівської підготовки.

Найбільші зміни у структурі університету відбулися у 2002-2010 рр. У цей період появився ряд нових факультетів, працювали традиційні факультети, окремі з яких реорганізували у зв'язку з виробничою доцільністю. Зокрема, реструктуризації зазнав філологічний факультет. Він дав життя двом факультетам: іноземної та української філології. 31 серпня 2005 р. з урахуванням того, що було ліцензовано спеціальність «Журналістика», яку віднесли до факультету української філології, останній змінив назву на факультет української філології та журналістики. З 1 вересня 2004 р. розпочав роботу природничо-економічний факультет. Наприкінці серпня 2006 р. його реорганізували у дві незалежні структури – природничий та економічний факультети. Тоді ж ІСРРД змінив назву на інститут реабілітології. Наприкінці серпня 2007 р. на базі останнього створили два факультети – психології і корекційної та соціальної педагогіки і психології.

У вересні 2009 р. до складу вишу увійшов факультет військової підготовки, який до того був у підпорядкуванні Подільського державного аграрно-технічного університету. У січні 2010 р. створили військовий коледж сержантського складу, який розпочав свою роботу з 1 серпня того ж року.

Загалом, на початку 2011 р. у складі університету нараховувалося 11 факультетів, 51 кафедра.

Важливе значення для підготовки кадрів у північних регіонах Хмельниччини мало відкриття у 2002 р. на базі управління освіти Шепетівської міської державної адміністрації навчально-консультаційного центру університету.

З метою підвищення ефективності своєї різнобічної діяльності університет започаткував різноваріантні комплекси, до складу яких увійшли ВНЗ I-II рівнів акредитації, середні і дошкільні навчальні заклади, різні установи. Так, у 2002 р. на базі університету та Кам'янець-Подільського училища культури, Хмельницького музичного училища ім. В. Заремби, Чортківського педагогічного училища Тернопільської області, загальноосвітньої школи I-III ступенів ім. Т.Г.Шевченка і дитячого навчального закладу №20 м. Кам'янця-Подільського було створено навчально-науково-методичний комплекс. Крім того, у 2004 і 2005 рр. появилися навчально-науково-виробничі комплекси, створені разом із Національним природним парком «Подільські Товтри» і Кам'янець-Подільським міським еколого-натуралістичним центром учнівської молоді. У 2006 р. у Хмельницькому обласному державному проектно-технологічному центрі охорони родючості ґрунтів, якості продукції запрацювала філія університетської кафедри географії та методики її викладання і екології.

Зросла чисельність працівників університету. Якщо у 1993 р. їх було 682, у 1995 р. – 660, у 1999 р. – 594, у 2001 р. – 632, то вже у 2003 р. – 768, у 2005 р. – 1074, у 2007 р. – 1059, у 2009 р. – 1237, у 2010 р. – 1340, у 2011р. – 1538. Збільшилась кількість науково-педагогічних кадрів. На червень 2011 р. навчальний процес забезпечували 768 науково-педагогічних працівників, 62 з яких – доктори наук, професори, 310 кандидати наук, доценти (у 1991 р. – відповідно 291, 8 і 112). Вони готують фахівців за 14 галузями знань, 28 напрямками підготовки, 32 спеціальностями (у 1991 р. було лише 12 спеціальностей).

Збільшення доступності вищої освіти в Україні, відкриття в університеті нових спеціальностей і спеціалізацій відповідно до попиту ринку праці, зростання авторитету закладу в регіоні і державі забезпечили, попри демографічні проблеми, ріст чисельності студентського контингенту за рахунок добре підготовлених випускників загальноосвітніх шкіл і вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, слухачів підготовчого відділення, що діють при К-ПНУ імені Івана Огієнка. Так, у 1991 р. на навчання у заклад зарахували 1042 особи, у 1993 р. – 928, у 1995 р. – 761, у 1999 р. – 1122, у 2002 р. – 1364, у 2004 р. – 1666, у 2004 р. – 1971, у 2008 р. – 1589, у 2010 р. – 1540. Загалом навчальний контингент зріс за роки незалежності більш як на 3 тис. і досяг майже 9 тис. осіб.

В університеті реформувався навчальний процес на засадах Болонської конвенції, створювалися умови для більш інтенсивної роботи студентів, надання їм можливостей продовжувати навчання в європейських університетах. Починаючи з 2003-2004 н.р., з ініціативи Міністерства освіти і науки України, у ВНЗ III-IV рівнів акредитації розпочато проведення педагогічного експерименту із запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП). З 2004-2005 н.р. до участі у ньому долучилися фізико-математичний і педагогічний факультети університету. З вересня 2006 р. КМСОНП було впроваджено на перших курсах усіх спеціальностей. Для полегшення адаптації студентів-першокурсників до умов навчання в університеті у 2007-2008 н.р. впроваджено 12-бальну шкалу оцінювання успішності студентів на навчальних заняттях.

Поліпшувалося методичне забезпечення навчального процесу. Активно працювали «Школа молодого викладача», «Школа розвитку професійно-педагогічної культури викладача». Традиційними стали конкурси «Кращий методичний матеріал та навчальний відеофільм» і «Викладач року». З жовтня 2005 р. започаткували проведення конкурсу «Молодий викладач року». У 2007 р. вперше здійснили рейтингове оцінювання результатів діяльності факультетів. Починаючи з 2007-2008 навчального року визначається загальноуніверситетський рейтинг студентів. У 2008 р.

започаткували рейтинг наукової діяльності викладачів університету, а у 2011 р. – студентів.

К-ПНУ імені Івана Огієнка відіграє роль знаного науково-методичного центру. Регулярно на його базі проводяться регіональні науково-методичні семінари. Щорічно університет передає школам міста та району частину своєї наукової продукції.

У 2008 р. заклад став одним із організаторів семінару-наради МОН України за участю міністра освіти і науки України І.О.Вакарчука, під час якої було проаналізовано стан середньої та дошкільної освіти. На цьому зібранні презентували видані університетом вагомі збірки – «Передовий педагогічний досвід освітян Хмельниччини» та «Модернізація професійно-технічної освіти Хмельниччини: проблеми теорії та практики» (у 2010 р. вийшов 2-й випуск цього збірника).

Узагальнювався і систематизувався передовий педагогічний досвід науково-педагогічних працівників університету. У 2008-2009 рр. вийшли у світ два цінні збірники – «Сучасні освітні технології навчання у вищій школі: теорія і практика» і «Модернізація вищої освіти в контексті європейського виміру».

За роки незалежності України серйозно зросли показники наукової діяльності закладу. Нині інфраструктуру науково-дослідної роботи представлено 12 науково-дослідними центрами, 25 науково-дослідними лабораторіями. Функціонують 17 наукових шкіл.

Успішно розробляються держбюджетні, госпдоговірні та індивідуальні дослідження. Про роботу над різними проблемами науковці доповідали на 317 наукових, науково-методичних і науково-практичних семінарах міжнародного, всеукраїнського і регіонального рівнів, проведених у закладі, і більш як на 5 тис. подібних заходів, що відбулися у 15 країнах світу, установах НАН і НАПН України, різних українських університетах тощо.

Університет за останні 19 років надрукував 476 томів збірників наукових праць, в яких представлено основні результати досліджень з різних галузей науки. Кожен з факультетів видає від 2 до 7 наукових збірок, зокрема по одній студентській. Вчені опублікували 326 індивідуальних і колективних монографій, частину з яких високо оцінено зарубіжними колегами. У 1991-2010 рр. видрукували 2107 підручників, навчальних і навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій. Загальна кількість опублікованих праць сягає понад 25 тис. За роки незалежності випускниками аспірантури і докторантури, науково-педагогічними працівниками кафедр університету захищено 27 докторських і 255 кандидатських дисертацій.

Одним з найвагоміших здобутків колективу стало розширення його міжнародних зв'язків з російськими, європейськими, американськими та іншими партнерами. Угоди про співпрацю уклалися як з юридичними особами (університети, наукові, культурні, спортивні установи), так і їх структурними підрозділами. Загалом заклад підтримує регулярні зв'язки з майже 90 зарубіжними партнерами із 17 країн світу, що сприяє участі вчених різних кафедр у міжнародних наукових форумах, стажуванню, проведенню пленерів, навчально-виробничих практик тощо на базі європейських університетів, різних інституцій. К-ПНУ імені Івана Огієнка щорічно приймає зарубіжні делегації (у 2002-2010 рр. їх склад нараховував майже 2,5 тис. осіб), ділиться своїм досвідом навчальної, виховної, наукової і видавничої роботи, поповнює за допомогою партнерів фонди іноземної літератури, наочних посібників, технічних засобів навчання. Найбільш ефективно заклад співпрацює із польськими партнерами. У 2002-2010 рр. науково-педагогічні працівники та студенти побували у 1372 зарубіжних відрядженнях, під час яких гідно представили Українську державу і націю за кордоном.

Великим здобутком закладу стало прийняття його у члени Євразійської та Міжнародної асоціацій університетів. Спільно з іншими навчальними закладами він став засновником Консорціуму університетів Західної України та Варшавського університету.

Посилюється громадська активність студентської молоді, підготовка її до повноцінного життя в громадянському суспільстві, розвивається студентське самоврядування.

Досягнення студентства зафіксовано на всеукраїнських предметних олімпіадах, наукових конкурсах. З 1991 по 2011 рр. майже 100 студентів посіли призові місця, отримали відповідні дипломи і грамоти. Спортсмени університету здобули лише у 2006-2011 рр. на олімпійських та паралімпійських іграх, чемпіонатах світу, Європи і України, кубках світу, Універсіаді, спортивних студентських іграх тощо 547 медалей, зокрема золотих – 131, срібних – 89 і бронзових – 90. Чемпіонкою Олімпійських ігор (2004 р.), бронзовою призеркою змагань такого ж рангу (2008 р.) стала І.Мерлені. А.Стаднік здобув срібну медаль на Олімпіаді 2008 р. Тоді ж В.Трушев і О.Девлиш стали чемпіонами Паралімпійських ігор. У 2009 р. на Всесвітніх спортивних іграх (з неолімпійських видів спорту) А.Білозор і В.Кифоренко у змаганнях зі спортивної акробатики посіли треті місця. Крім того, чемпіонами світу та Європи, володарями кубку світу стали І.Гешко, В.Матвійчук, В.Ковалик (легка атлетика), А.Матросова (самбо, дзюдо), І.Мерлені, А.Стаднік, П.Олійник, Я.Стаднік, А.Губеліт, Н.Пульковська (вільна боротьба), Т.Ахмаметєва, В.Довганюк (пауерліфтинг), Н.Козак, Т.Полінська, К.Стрижак, І.Приходько, В.Комар (боротьба на поясах),

Г.Білодід, Г.Зантарая, Ньябалі Кеджау, І.Кіндзерська (дзюдо), Д.Лазарєв, Я.Зав'ялова (бокс), В.Кифоренко (спортивна акробатика), Д.Гинзар (кікбоксінг), А.Комащук (фехтування), М.Муринець (гирьовий спорт).

Нових успіхів досягли митці університету. В умовах посилення конкуренції обдаровані співаки, музиканти і майстри пензля вибороли у 2006-2011 рр. понад 100 призових місць на міжнародних, всеукраїнських, регіональних і міських мистецьких конкурсах, діставши тим самим визнання серед молодих творчих сил.

Піднесення рівня навчальної, навчально-методичної, науково-дослідної роботи викладачів і студентів значною мірою забезпечила діяльність наукової бібліотеки. З 1991 по 2011 рр. вона перебудувала свою роботу, ставши сучасним бібліотечним закладом України, який безвідкладно надає бібліотечно-інформаційні послуги не лише професорсько-викладацькому і навчально-допоміжному складу трудового колективу, докторантам, аспірантам і студентам університету, а й інтелігенції міста, регіону, студентській молоді інших ВНЗ. Збільшивши свої фонди до 1118704 примірники (приріст за 1991-2010 рр. становить понад 243 тис. одиниць), наукова бібліотека за цим показником міцно посідає перше місце серед вищих навчальних закладів Хмельниччини. А за цінними виданнями ХІХ – початку ХХ ст., сконцентрованими у відділі рідкісних книг, вона здобула собі не лише загальнонаціональну, а й міжнародну славу. Зростає вага бібліотеки на електронних носіях. Працівники бібліотеки постійно підвищують свій фаховий рівень, згідно з сучасними вимогами надають бібліотечні послуги, плідно займаються науковими дослідженнями, систематично влаштовують виставки книг, присвячені різним подіям, видають різноманітні бібліографічні довідники, адресовані своїм читачам, а також періодичні збірники наукових праць.

Розвитку інформатизації навчального процесу у великій мірі сприяє збільшення парку комп'ютерної техніки. За період з 1999 до 2011 р. кількість сучасних комп'ютерів зросла з 63 до 1032 одиниць. Нині до послуг студентів 64 комп'ютерні класи.

За допомогою Української держави вирішувалися проблеми фінансування діяльності закладу, розвитку його матеріально-технічної бази. Подолавши фінансову кризу середини і другої половини 90-х років, колектив отримав стабільну і ритмічну виплату заробітної плати, через надання освітніх послуг зумів наповнити спеціальний фонд кошторису необхідними коштами, які сприяли відкриттю не лише нових ставок у штатному розписі, а й реалізації різних університетських програм (ремонт навчальних корпусів, студентських гуртожитків, облаштування прилеглих територій, комунальні платежі, придбання наукової і навчальної літератури, комп'ютерної, мультимедійної, розмножувальної техніки, відрядження

науковців, спортсменів, творчих колективів тощо). Загальна площа будівель університету зросла з 22820 м² (1991 р.) до 154292 м² (2011 р.). Збільшилась кількість місць у студентських гуртожитках, поліпились умови проживання, харчування і відпочинку молоді.

Праця університету гідно пошанована нашою державою. Його нагороджено Почесними грамотами Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, НАПН України, СБУ, відзнаками міжнародних рейтингів «Європейська якість», «Лаври слави», «Нагорода тисячоліття» (Європейська Ділова Асамблея, м. Оксфорд, Велика Британія), всеукраїнськими – «Софія Київська», «Золота фортуна», «Кращі підприємства України», золотими і срібними медалями щорічних виставок «Сучасна освіта України», «Сучасні навчальні заклади України», «Інноватика в освіті України», «Освіта та кар'єра». З року в рік зростає рейтинг університету. Так, якщо у 2010 р. заклад посів 10 місце серед класичних університетів України, то вже у 2011 р. – 6.

Десятки науково-педагогічних, навчально-допоміжних працівників і студентів отримали державні ордени і медалі, грамоти і Почесні грамоти Верховної Ради України, Президента України, Правління СБУ, Міністерства освіти і науки України, Хмельницьких обласної державної адміністрації і обласної ради, міського голови і міської ради Кам'янця-Подільського, ряду громадських рейтингових організацій.

Найбільшою нагородою для всіх працівників закладу є постійна можливість якісно і наполегливо працювати на благо Батьківщини, на користь рідної держави, заради розвитку і процвітання українського народу, щоденно віддаватись улюбленій праці, зростати інтелектуально, фахово і духовно, готувати молодь до самостійної професійної діяльності відповідно державним стандартам.

ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Демократична трансформація політичних режимів – одна з найсуттєвіших складових сучасного політичного процесу в глобальному вимірі. Переходить до демократії й Україна. Втілюючи в життя свою віковічну мрію про створення незалежної соборної держави, український народ відкрив шлях до розбудови демократичної системи влади в Україні. У порівнянні з іншими посткомуністичними країнами Центральної та Східної Європи демократичні перетворення в Україні відбуваються досить повільно та непослідовно, що зумовлено комплексом внутрішніх і зовнішніх чинників. Вони визначають не тільки необхідність демократичних перетворень, але й інституціональну, функціональну й ідеологічну направленість демократичного транзиту в Україні.

Варто розуміти, що аналіз усіх можливих факторів є безперспективним оскільки вони є різноманітними й непостійними. Як показує досвід трансформації, на характер і напрям демократичного транзиту здійснюють вплив внутрішні (ендогенні) та зовнішні (екзогенні) чинники. На переконання автора, до найбільш визначальних внутрішніх чинників слід віднести: рівень економічного розвитку; національну однорідність й відсутність поділу суспільства за різними критеріями; характер національної політичної еліти тощо. У свою чергу, зовнішні чинники проявляються у рівні підтримки міжнародною спільнотою демократичних перетворень й геополітичних умовах, що складаються на різних етапах трансформації політичного режиму.

Аналізуючи внутрішні чинники необхідно зазначити, що серед них саме економічний, у більшості випадків, й визначає стійкість існуючого і модель перетворення майбутнього режиму. Адже, як слушно зауважує український дослідник О. Чемшит: “Задоволення первинних людських потреб у відповідних соціальних групах є умовою збереження демократичної визначеності політичного режиму” [1, с.386].

Сьогодні з упевненістю можна сказати, що ставши на шлях розбудови демократичної системи управління Україна не змогла створити національної стратегії економічного розвитку, що сприяло розвитку економічної кризи. Так, уже в 1994 році падіння ВВП становило 23%, промислового виробництва – 27,8%, випуску непродовольчих товарів – 40,4%. Повне розбалансування грошової та фінансової системи сприяло рекордній за світовими стандартами гіперінфляції (10 255%) [2, 139]. На

розвиток економічних процесів негативно позначилося невиправдана реанімація адміністративних важелів управління.

Як показує практика, початком успішних економічних перетворень, має стати система стабілізації грошової одиниці. Саме з проведення грошової реформи розпочала економічні реформи Польща. В свою чергу Україна вийшла із рублевої зони лише через два роки після здобуття незалежності, а грошову реформу було проведено лише у 1996 році. Платою за вихід з рублевої зони для України фактично став зовнішній борг Росії у 2,5 млрд. дол. Варто також зауважити, що Україна, виходячи зі складу СРСР, не отримала жодних коштів з його золотовалютних резервів. Це означає, що на момент здобуття незалежності стабілізаційний фонд України був на нульовій позиції.

На жаль, Україна пішла малоефективним шляхом тривалої приватизації. Також процедура роздержавлення основних фондів державних підприємств відбувалась за безцінь, через підставні фірми, що продукувало продовження економічної кризи. У 1996 році загальна вартість основних фондів в Україні зменшилась за офіційним курсом НБУ порівняно з 1990 р. у 27 разів. 63% усіх випадків роздержавлення були пов'язані з порушенням кримінального кодексу України [3, с.67].

Внаслідок таких обставин почав зростати вплив груп фінансово-промислового капіталу, які й з'явилися внаслідок тіньової, тривалої та несправедливої приватизації. Зблизившись з владою та привласнивши ЗМІ, вони набули нової якості, і суспільство отримало усі підстави називати їх олігархами [4]. Олігархічно-корпоративне середовище, що склалося в Україні, виявилось нездатним сформулювати належну модель постіндустріальної модернізації країни [5, с.53]. Однак, воно засвідчило неабияку вправність заблокувати будь-яке реформування державного апарату. Як би не демонструвалася прихильність до ідеї лібералізму, але повсякденна практика її реалізації за умов розбалансованості державного апарату, суцільної корупції та за браком демократичних традицій неминуче ставить Україну перед вибором між авторитарною і ліберальною моделями організації суспільно-політичного та економічного життя.

На наше переконання одним із найважливіших внутрішніх чинників, що впливає на процес демократичного транзиту є національна однорідність та відсутність поділу суспільства за різними критеріями: регіональності, рівня соціокультурного розвитку тощо. Р. Дарендорф ще в 1989 р. зазначав: “Доводиться робити висновок, як це не сумно: чим країна однорідніша, тим вищий шанс вона має на успіх у процесі демократизації. Країнам із складним етнічним, або якимось іще, складом населення доведеться, ймовірно, займатися найближчим часом не демократизацією, а проблемами територіальної цілісності і підтримання законності та порядку” [6, с.70].

Такий сценарій є особливо близький Україні, яка має чіткий регіональний поділ на “Захід” та “Схід”. Причинами такого роз’єднання є насамперед етнічна своєрідність регіонів, цивілізаційні відмінності, вплив інших країн, розкол політичної еліти, та певною мірою розкол суспільства. У той же час необхідно констатувати, що розкол суспільства є здебільшого штучним, оскільки проявляється, як правило під час президентських виборів і є, в більшій мірі, спровокований різними політтехнологіями.

Аналізуючи етнічний склад регіонів, можна зауважити, що значну частину етнічного складу західних областей становлять західні слов’яни. Територія їх проживання тривалий час належала до складу інших держав. Внаслідок прагнення до самозбереження, у цих етносів склалися найміцніші традиції консолідації на національному ґрунті. Тут більш розвинена психологія індивідуального господарювання та підприємництва, більш поширенні західноєвропейські політичні й культурні орієнтації. Етноси, що проживають на території Центральної і Північно-Східної України зазнали найменшого впливу від інших національностей. Традиції приватного підприємства майже цілком були зруйновані радянським режимом, саме тому ідеї ринкової економіки сприймаються обережно [7, с.55]. Найбільшим строкатим за етнічним складом є Крим і Південно-Східний регіон. Тут проживають переважно російськомовне населення з традиційно-історичною, економічною, культурною та сімейно-родинною орієнтацією на Росію.

Регіональному розколу сприяє й цивілізаційний фактор. За твердженням С. Хантінгтона, через Україну проходить східний кордон західного християнства. Це означає, що українське суспільство перебуває на рубежі Східної та Західної цивілізації. Такий поділ не тільки має культурно-релігійний характер (католицизм та православ’я), а й впливає на рівень сприйняття інститутів демократії, економічний розвиток тощо [8, с.38].

Саме тому, для подальшої успішності демократичної трансформації в Україні потрібно формувати політичну націю. В межах цього процесу необхідне вирішення двоєдиного завдання – вироблення системи стислих інституційних орієнтирів, що визначають обличчя сучасної політичної нації, і освоєння плюралістичного типу самоідентифікації особи – диктується не тільки потребами соціальної трансформації, воно впливає із самої сутності демократії [9, с.145]. Щоб плюралізм думок не розхитував її до крайньої межі, демократії як повітря потрібен базовий консенсус головних політичних сил, заснований на здоровому прагматизмі. Творення політичної нації може відбуватися тільки на такому фундаменті.

Зважаючи на те, що політична еліта визначає шлях розвитку країни, її характер та спосіб поведінки є важливим чинником, який сприяє або

гальмує процес становлення демократичного режиму. Саме тому, можна цілком погодитись із думкою С. Бульбенюк, проте що “будь-яке суспільство, а надто суспільство посттоталітарне, зацікавлене у стабільній й відповідальній еліті” [10, с.65]. Національна еліта є тим суб’єктивним чинником, що відіграє значну роль у процесі переходу від традиційних, усталених політичних порядків і цінностей до нових, модернізованих. У суспільстві, котре демократизується, має практикуватися своєрідне соціальне замовлення на всебічне і глибоке висвітлення зв’язків та принципів дії механізмів функціонування інституту політичної еліти.

Як і більшість пострадянських країн, Україна із самого початку мала відносно слабку, структурно неповну контреліту, що негативно позначилось на успіх перших етапів демократичної трансформації. Після здобуття незалежності України національно-демократична політична еліта продемонструвала нездатність до об’єднання її вплив і чисельність у представницьких органах влади падала від виборів до виборів, аж поки на парламентських виборах 2002 р. В. Ющенко не об’єднав рештки цих партій в один виборчий блок, який знову отримав майже чверть голосів виборців.

Український дослідник Ф. Рудич слушно зауважує, що сучасна владна еліта, яка виросла ще в умовах союзної держави, не сформувалась як справжня еліта, а тому виявилася неспроможною вирішувати загальнодержавні завдання [11, с.8]. Правлячу політичну еліту в Україні представляють колишні партійні, профспілкові, комсомольські функціонери, а також представники національно-демократично налаштованих верств. Перші, прийшовши до влади в умовах, коли не існувало досконалих законів, у своїй переважній більшості стали задовольняти власні інтереси. Другі, не маючи професійних умінь і навичок управління, виявили безпорадність у вирішенні складних соціальних та економічних проблем, які постали перед суспільством, в результаті чого практично зійшли з політичної сцени, проте не забули, керуючись мораллю “нової буржуазії”, її зневагою до закону, збагатитись особисто.

Розкриваючи зміст даного чинника варто також звернути увагу на характер утворення національного істеблшменту. В останні роки в Україні на характер утворення політичної еліти почала впливати роль індустріальних (регіональних) еліт у розподілі ресурсів, що супроводжується перерозподілом впливу між елітами [10, с.65]. Не дивно, що посилюється конфліктність відносин між елітарними групами, які позиціонують себе як виразники інтересів держави і народу, реально захищаючи групові й корпоративні інтереси. Зазначена тенденція вказує на недооцінку (або неадекватну оцінку) політичною елітою ролі і місця громадянського суспільства, на схильність до зростання етатизму чи навіть автократизму в Україні.

Необхідно зазначити, що різні елітарні групи мають приблизно однакові ресурсні можливості, що призводить до гіпертрофії значення зовнішніх центрів впливу на хід демократизації в Україні. Діяльність цих елітарних груп базується на реалізації „ідеї протекторату”, що на практиці означає інтеграцію окремих груп електорату на основі територіальної, а не загальнонаціональної ідентичності, принципах клієнтської лояльності, „земляцтва”, підтвердженням чого слугують результати виборів 2004, 2006 та 2007 років. Різновекторні групи політичної еліти виступають в ролі носіїв діаметрально протилежних політичних цінностей, цілей, ідеалів, які спираються на сформовані раніше стереотипи масової свідомості, на некритичне сприйняття громадянами „своїх” цінностей та ідеалів і абсолютне відторгнення „чужих” політичних взірців. Тому можна погодитися із думкою вітчизняного науковця О. Хорошилова, що „така умисна стереотипізація масової свідомості українців не лише ускладнює соціальну інтеракцію представників різних регіонів, але й негативно впливає на процеси формування громадянського суспільства в Україні” і демократизації в цілому [12, с.55].

В Україні, як і в більшості пострадянських країн все ще зберігається політичне протистояння прихильників і противників демократії, і це свідчить про недостатню легітимність демократичної влади. Адже значна частина громадян пасивно або з недовірою ставиться до базових демократичних процедур та інституцій. “Нові демократії” мають зміцнювати й розширювати соціальну базу прихильників демократичної і ринкової культури з метою консолідації суспільства.

Однією з найсуттєвіших проблем демократичних переходів є зростання в суспільствах перехідного типу почуття апатії та розчарування, а також феномен “авторитарної ностальгії”, породжений нездатністю правлячих еліт вирішити найгостріші суспільні суперечності. [10, с.64]. Саме якісні структурні зміни у масовій політичній свідомості та політичній культурі суспільства є найбільш сприятливими факторами для становлення консолідованої демократії. Натомість в Україні політична еліта так і не спромоглася об’єднатися навколо ідеї демократичного розвитку держави й своєю діяльністю створила кризу легітимності трансформації політичного режиму.

Таким чином, проведений аналіз показав, що в Україні внутрішні чинники не сприяють успішній демократичній трансформації політичного режиму. Так, Україна запізнилася з економічними та політичними реформами на старті, і як наслідок була змушена іти за сценарієм “затяжного” реформування, що, відповідно, призвело до гальмування демократичних перетворень. Важливою перепорою на шляху трансформації політичного режиму стала поведінка та характер української

політичної еліти, якій так і не вдалося виробити цілісну систему політичних цінностей і запропонувати її суспільству, що стимулювало виникнення ситуації важкопрогнозованості демократичного транзиту. Подолання внутрішніх політичних, соціальних, економічних та культурно-національних проблем, у свою чергу, ускладнюється серйозними витратами політичної еліти на вирішення міжелітарних, корпоративних конфліктів і суперечностей. Така ситуація дозволяє стверджувати, що розв'язання проблеми становлення в Україні якісно нової еліти є одним з найважливіших напрямів демократичної трансформації країни в цілому.

Сьогодні Україні як ніколи потрібна власна теорія політичної нації, детально розроблена в національно-територіальному, національно-державному, національно-етнічному, національно-культурному аспектах. Творення сучасного ідентифікаційного простору немислиме без подолання умоглядних версій “віртуального” минулого, комплексів провінційності і меншовартості, без зміцнення відчуття індивідуальності, самоцінності того соціуму, що формується нині на українських теренах.

Примітки:

1. Чемшит О.О. Гражданское общество и демократия участия / О.О. Чемшит. – Севастополь : Изд-во СевНТУ, 2007. 418 с.
2. Гальчинський А.С. Помаранчева революція і нова влада / А.С. Гальчинський. – К. : Либідь, 2005. – 368 с.
3. Сапір Ж. Україна: “невидима рука” економічного занепаду (тези про недовірливість сучасних стратегій перехідного періоду) / Ж. Сапір // Політична думка. – 2000. – №1. – С.66-77.
4. Катеринчук М. Особливості української демократизації [Електронний ресурс] / М. Катеринчук. – Режим доступу : <http://www.dt.ua/1000/1550/36341>
5. Кремень В. Україна: сучасне майбутнього, сучасне минулого / В. Кремень, В. Ткаченко // Політичний менеджмент. – 2008. – №3. – С.51-62.
6. Дарендорф Р. Дорога к свободе. Демократизация и ее проблемы в Восточной Европе / Р. Дарендорф // Вопросы философии. – 1990. – № 9. – С.69- 75.
7. Кривицька О. Міжрегіональний “розкол” України: чинники поглиблення / О. Кривицька // Політичний менеджмент. – 2008. – № 2 (29). – С. 51-66.
8. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? / С. Хантингтон // Полис. – 1994. – №1– С.33-48.
9. Нагорна Л. Українська політична нація: лінії розламу і консолідації / Л. Нагорна // Віче. – 2000. – №1. – С. 132-146.
10. Бульбенюк С. Проблеми демократизації України: теоретичний і прикладний аспект / С. Бульбенюк // Політичний менеджмент. – 2008. – №3. – С.62-71.
11. Рудич Ф. Правляча еліта: її місце і роль в утвердженні української держави / Ф. Рудич // Політичний менеджмент. – 2008. – №2. – С.3-14.
12. Хорошилов О. Український варіант демократизації / О. Хорошилов // Політичний менеджмент. – 2005. – №1. – С.52-57.

Тетяна Білецька,
кандидат соціологічних наук, старший викладач
Олександр Рибщун,
кандидат соціологічних наук, старший викладач

УКРАЇНСЬКА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ У ГРОМАДСЬКИХ ОЦІНКАХ КАМ'ЯНЧАН (СОЦІОЛОГІЧНИЙ ЗРІЗ)

Для країни 20 років життя – термін невеликий. Проте, якщо на початку цього періоду лежить точка відліку, яка зафіксувала момент народження нової держави, то 20 років незалежності України – це слушний привід замислитися: звідки ми, власне, вийшли і куди прийшли. А загалом і визначитися – куди спрямовано наш шлях, згадати, чи таким він нам видавався у серпні 1991 року? Що з тверджень, намірів та планів реалізовано за цей час, а що так і залишилося благими намірами або виявилось міфом? Чи можливо, кількість міфів за 20 років, що минули, і є наслідком тієї апатії та байдужості, які нині переживає українське суспільство?

Сьогодні навіть пересічний українець розуміє, що через 20 років після проголошення незалежності, Україна як держава не дотягує не лише до рівня сусідів, а й відчутно зменшила потенціал, який мала: розпад вітчизняного виробництва, скорочення експорту, зниження рівня кваліфікації і продуктивності праці, стрімке зростання розриву між багатими і бідними.

Водночас, для громадян нашої країни ці двадцять років не були втраченим часом – кожна досить активна людина відкривала для себе нові можливості, чогось навчалася, щось будувала, розвивалася сама, ростила і виховувала своїх дітей. Якщо ми будемо оцінювати минулі 20 років крізь призму людського життя, ми навряд чи погодимося з тим, що вони були втрачені кожним з нас.

Але чи стала Україна за ці 20 років реально вільною, конкурентоспроможною й привабливою, як для своїх громадян, наскільки упродовж цих років розвивалося і зміцнювалося суспільство загалом і держава як сконцентрований вираз цього суспільства – усі ці питання потребують осмислення і аналізу. Саме з цією метою Центром соціально-політичних досліджень КПНУ імені Івана Огієнка у липні 2011 р. було проведено соціологічний зріз громадської думки, в ході якого було опитано 100 жителів міста Кам'янця-Подільського.

Загалом ідеї зрізу полягали у з'ясуванні через громадські оцінки:

- розуміння незалежності як фундаментальної ознаки державності;
- наявні та найбільш вагомні характеристики незалежності, що ними наділена сучасна Україна;

- специфіку розвитку незалежності України з моменту її декларативного проголошення у 1991 р. і до сьогоднішніх днів*;
- ставлення до України як незалежної держави за результатами її 20-річної новітньої історії;
- факторів, що сприяли та перешкоджали становленню та розвитку незалежної України;
- перспектив майбутнього України як незалежної держави з врахуванням потенційних загроз для її незалежності.

За результатами дослідження можна зробити ряд висновків. Так, у розумінні респондентів держава є незалежною за умов:

- можливості її владою самостійно приймати загальнообов'язкові рішення на своїй території (з цим погодилось 46% респондентів);
- офіційного її визнання у такому статусі іншими країнами (43%);
- наявності стабільних державних кордонів (36%);
- можливості самостійно приймати та реалізовувати рішення на міжнародній арені (27%);
- можливості мати власні Збройні Сили (24%);
- можливості держави самостійно розпоряджатись власними ресурсами (природними, людськими, фінансовими, інтелектуальними, інформаційними) (19%);
- здатності повноцінно забезпечувати соціально-економічні потреби власного населення (19%);
- наявності державної мови (18%);
- підтримки незалежності держави її населенням (17%);
- наявності державної символіки (17%);
- можливості самостійно формувати органи влади (15%);
- наявності власних унікальних загальноновизнаних звичаїв і традицій (12%);
- наявності власної національної валюти (10%).

Україна як держава наділена усіма означеними характеристиками. При цьому міра достатності таких ознак, як стверджують кам'янчани, досить сильно варіюється. Так, більшість опитаних погодились, що сучасна Україна має повноцінне міжнародне визнання, стабільні кордони, власне військо, її влада здатна активно здійснювати самостійну внутрішню політику. Як кожна незалежна держава, вона має власну державну

* Респондентам пропонувалось, зокрема, оцінити характеристики державної незалежності у окремі підперіоди української новітньої історії. В основу періодизації при цьому було покладено політичну історію України (етапи перебування при владі Президентів України), що, на нашу думку, мало сприяти доволі адекватному пригадуванню респондентами оцінюваного періоду. Оцінювання здійснювалось за 10-бальною шкалою, де 1 – найгірша оцінка, 10 – найкраща.

символіку та державну мову. Разом з тим, відмітимо ряд ознак, які у спектрі характеристик представлені досить слабо. Лише 19 % опитаних згодні з тим, що сучасна українська влада здатна самостійно визначати та повноцінно реалізовувати власну зовнішню політику; 11% вірять, що українці самостійно розпоряджаються власними ресурсами; і лише 6% погоджуються з позицією «здатність України повноцінно забезпечувати соціально-економічні потреби власного населення».

Пропонуючи оцінити Україну як незалежну державу у різні періоди її новітньої історії, ми пропонували здійснити таку оцінку за 10-бальною шкалою, де 1 – найгірша оцінка, а 10 – найкраща. Оцінювати пропонувалось різні характеристики державної незалежності.

За результатами подальшого узагальнення та ранжування отриманих оцінок можемо стверджувати, що часи президентства Л.Кравчука запам'ятались нашим громадянам насамперед як доба масової підтримки незалежності України її власним населенням та її офіційного визнання на міжнародній арені. Окрім того, це був період вироблення власної державної символіки, нової концепції історії України, в основі якої осмислення власних унікальних традицій та духовної культури, а також перші спроби самостійно формувати власні органи влади. Усі означені характеристики визначено як вагомні, їх типовий узагальнений оціночний індекс коливається в діапазоні 8-10 балів*. Досить позитивно також оцінюється тогочасна демаркація державних кордонів та формування українських Збройних Сил (домінують оцінки 7-9 балів). Водночас 1991 -1994 рр. – це часи складного утвердження самостійної внутрішньої та зовнішньої політики. За цими ознаками тогочасну Україну (вірніше, діяльність її очільників) оцінюють лише на 4-7 балів. Ще суперечливішою є типова оцінка тогочасної спроможності повноцінно розпоряджатися власними національними ресурсами (майже рівноцінні оцінки в діапазоні 3-8 балів). Найбільш негативними оцінками охарактеризовано соціально-економічну політику у перші роки незалежності (2 бали) та перші спроби утвердити власну національну валюту (1-3 бали).

Часи першої каденції на посаді Президента України Л.Кучми (1994-1999 рр.), як засвідчують дані, більш складні у оцінках. Це був суперечливий період, коли почали згасати перші романтичні уявлення про пострадянський незалежний розвиток Української держави, але імпульс оптимізму щодо її майбутнього ще не згасав. Найвищу оцінку – 10 балів – при характеристиці цього періоду респондентами визначено лише щодо однієї позиції – «офіційне визнання країни іншими державами». Високий

* Тут мається на увазі, що більшість оцінок респондентів по кожній з ознак – від 8 до 10 балів.

рейтинг у 8-10 балів також спостерігається за ознакою «наявність державної символіки», очевидно, пам'ятними залишилися тогочасні ініціативи щодо утвердження альтернатив державних герба та гімну. На відміну від попереднього періоду втрачає у рейтингу «підтримка незалежності держави її населенням» (з чітких 10 балів до 8-10). Очевидно, тут ми отримали емпіричне підтвердження поступового згасання романтичного ореолу незалежності у часи буремних соціально-економічних потрясінь середини 90-х рр. Як вагомі досягнення тих часів, що посилили статус України як незалежної держави, можна відмітити «утвердження української мови як державної» (у порівнянні з минулим періодом, де така ознака оцінювалась у 5-10 балів, наразі її типова оцінка жорстко закріплена на 7-8) та впровадження гривні як повноцінної національної валюти (5-8 балів). Ознаками, що характеризують тогочасні позитивні тенденції щодо утвердження державної незалежності України, стали «посилення на міжнародній арені» (її оцінка у порівнянні з минулим періодом зросла з 4 до 6) та «здатність повноцінно забезпечувати соціально-економічні потреби власного населення» (з 2 до 1-7). Водночас негативну динаміку зафіксовано по ознаках «наявність сталих державних кордонів» (з 6-8 до 5-8), «розвиток власних унікальних звичаїв та традицій» як основ національної пам'яті та історії (з 8 до 7-8), «формування органів влади» (з 8 до 7), «здатність розпоряджатися власними ресурсами» (з 8 до 6-7).

У другий період президентства Л.Кучми (1999 – 2004 рр.) єдиною сталою, з найвищим індексом у 10 балів, залишається лише характеристика «офіційне визнання України іншими державами». Решта ознак у їх оцінках зазнають певних змін, що засвідчує подальшу еволюцію як власне незалежності України, так і базових передумов її збереження. Так, підвищується оцінка здатності української влади самостійно визначати та реалізовувати свою внутрішню (з 5 до 6 балів) та зовнішню (з 6 до 6-7) політику. На думку наших громадян, в цей час укріплюються кордони України (оцінка зростає з 7 до 7-8), посилюються позиції гривні як національної валюти (з 5 до 7). Але відмічено також ті процеси, що потенційно могли б послабити або й послабили врешті державну незалежність України. Зокрема, до таких віднесено занепад української армії, недосконалий механізм формування органів влади, неспроможність повноцінно розпоряджатись власними ресурсами. Доволі суперечливою та в певній мірі несподіваною для нас стала оцінка тогочасної «здатності держави повноцінно забезпечувати соціально-економічні потреби власного населення» (з 1-7 балів у порівнянні з минулим періодом оцінка чітко закріпилась на 3 балах). Очевидно, «прорив» у цій сфері наступної «помаранчевої» влади дещо затьмарює спогади про економічну стабілізацію у останні «кучмівські» роки.

Ще радикальніше, у порівнянні з попередніми, різниться у оцінках кам'янчан наступний, «помаранчевий» період – часи президентства В.Ющенка (2005-2010 рр.) Так, на думку респондентів незалежність України було серйозно укріплено по цілому ряду ознак, як то «офіційне визнання іншими державами» (оцінено в 10 балів), «наявність державної символіки» (роботи в цьому напрямку у порівнянні з минулим періодом переоцінено з 5-10 до 7-10 балів), «наявність державної мови» (з 5-8 до 8-10), «наявність власних унікальних звичаїв і традицій» (з 7-8 до 10), «наявність власної національної валюти» (з 7 до 10), «можливість самостійно формувати органи влади» (з 4-8 до 6-10), «підтримка незалежності держави її населенням» (з 6-10 до 8-10). Дещо зросли також характеристики «можливість самостійно здійснювати власну внутрішню (з 4-8 до 5-8) та зовнішню (з 6-10 до 8-10) політику». Доволі цікавою стала оцінка ознаки «здатність держави повноцінно забезпечувати соціально-економічні потреби власного населення» - водночас на 1-2 та 5-7 балів. Очевидно, тут слід враховувати вплив на подібні оцінки все ще пам'ятних нещодавніх політичних баталій та інформаційних атак на українське населення, що врешті сформувало доволі неоднозначне, радикалізоване ставлення до «помаранчевої» влади. Певний спад у оцінках маємо по ознаках «державні кордони» (з 8 до 7-8), «Збройні Сили» (з 5-9 до 2-8), і «здатність розпоряджатися власними ресурсами» (з 2-7 до 2-6).

Останній, сучасний період, розпочався з обрання Президентом України В.Януковича. Наразі, вважають наші громадяни, Україна таки є повноцінною незалежною державою, але при цьому по абсолютній більшості ознак незалежності є потреба її оптимізувати. Так, в плані можливостей самостійно забезпечувати внутрішню політику типові оцінки коливаються в діапазоні 3-8 балів, щодо забезпечення зовнішньої політики – такі ж 3-8 балів. На думку респондентів, Україна все ще має проблеми з остаточною демаркацією кордонів (4-10 балів), невирішеним залишається питання державної символіки (6-10) та державної мови (8-9). Суперечливо оцінюється політика сучасної влади щодо концепції національної історії, відродження та підтримки власних унікальних звичаїв та традицій (5-10). Механізми формування та функціонування органів влади оцінюються на 6, що у порівнянні з минулим є гіршою оцінкою. Погіршення ситуації, на думку респондентів, спостерігається й у сфері соціально-економічної політики сучасної влади, яку оцінюють на 1-6, причому найбільш типовою є «1». Повноцінність гривні як національної валюти визначено на рівні 8 балів. Катастрофічними оцінено можливості повноцінно розпоряджатися власними ресурсами (2-7) та боекздатність українських Збройних Сил (2-8). Врешті, знову спостерігаємо спад легітимної підтримки незалежності України, яка наразі рівномірно оцінюється по широкій шкалі від 3 до 10

балів. Усе це свідчить про потребу більш адекватно осмислювати як пройдений надзвичайно складний шлях до здобуття та утримання власної державної незалежності, так і про необхідність усвідомити, що проблем подальшого збереження України у цьому статусі ще чимало, і вони потребують оперативного та виваженого вирішення.

Для більш якісного з'ясування специфіки еволюції державної незалежності України ми запропонували респондентам розглянути деякі епізоди її новітньої історії та спробувати визначити їх вплив на незалежність України. За результатами як фактори, що врешті посприяли укріпленню української незалежності, визначено:

- прийняття Конституції України (з цим погодилось 69% опитаних);
- вихід з Радянського Союзу та прийняття Декларації про незалежність (64%);
- офіційне визнання України на міжнародній арені (47%);
- наявність національної валюти (44 %);
- міжнародна співпраця України у сфері економіки (31%);
- наявність власних Збройних Сил (28%);
- самостійне формування органів влади та місцевого самоврядування (25%);
- мораторій на продаж землі (22%);
- набуття членства в СОТ (20%);
- розвиток національної історії, літератури, мови, мистецтва (19%);
- утворення УПЦ КП (15%);
- демаркація державних кордонів (14%).

Факторами негативного впливу визначено:

- занепад української економіки (61%);
- кредитно-боргові зобов'язання перед МВФ (54%);
- відмова від ядерної зброї (41%);
- базування на Кримському півострові Російського ЧФ (41%);
- втрата боєздатності української армії (34%);
- приватизація державного сектору економіки (32%);
- нездатність державою забезпечувати соціально-економічні потреби (свої і населення) (29%);
- залежність у прийнятті внутрішньо- та зовнішньополітичних рішень від міжнародних акторів (27%);
- втрата статусу морської держави (25%);
- неякісне реформування освіти і науки, що врешті призводить до занепаду інтелектуального ресурсу (20%);
- сировинна орієнтація економіки (18%);
- відсутність реального забезпечення статусу української мови як єдиної державної (6%);

- набуття членства в СОТ (4%);
- відсутність чітко демаркованого кордону з Росією (2%);
- незавершений комплекс державної символіки (2%).

Найбільшими ж загрозами, що реально можуть вплинути на подальшу незалежність України, на думку її громадян є продовження протистояння з Росією, черговий занепад вітчизняної економіки, неадекватні дії власних політиків та боргові зобов'язання перед міжнародною спільнотою.

Та, попри усі виявлені загрози, чи не головним результатом нашого дослідження стало підтвердження гіпотези, що абсолютна більшість громадян України «вірять у те, що Україна й надалі залишатиметься незалежною, щонайменше у її найближчій перспективі». За результатами опитування таких виявлено понад 80%.

РОСІЙСЬКИЙ МЕСІАНІЗМ ТА УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

Формування національної свідомості можливе лише у тому випадку, коли наша національна еліта, яку ми так прагнемо створити, усвідомить реальну загрозу Україні з боку Росії. Імперські кола цієї держави чітко собі усвідомлюють, що значить в їхніх імперських планах Україна. Отто Бісмарк ще в ХІХ столітті, коли жовтневим переворотом у Петрограді ще й не пахло, говорив: «Щоб ослабити Росію, треба ампутувати в неї Україну, й імперія сама зачахне». А тому те, що твориться і творилося в російських столицях, має своє тверде підґрунтя, підкріплене неймовірними затратами, закладене в теоретичних формулах і практичних діяннях як імперії, так і її творців. Найважливішою тут формулою є формула «Москва - третій Рим», проголошена монахом Філофеєм, яка стала офіційним світоглядом у російській політиці. Звідси і вплив православний російський месіанізм. І якщо «третій Рим» є стратегією колоніальних апетитів Росії, то месіанізм є їх практикою.

Слово «месіанізм» походить від древньоєврейського «машіах», що значить помазаник, спаситель. Євреї вважали, що такий помазаник звільнить їх від рабства і заснує на землі теократичну державу, в якій головну роль відіграватиме богом обраний єврейський народ. Пізніше ця ідея була підхоплена Візантією, де богом обрані вважалися греки, її намагалися використати у Франції, Англії. Священна Римська імперія була в Європі країною, де месіанська ідея мала найсильніший прояв, а після її падіння вона набула свого нового втілення у творах Філофея, а оскільки за його і його послідовниками переконаннями четвертому Римові не бути, то з певними видозмінами в політиці Росії вона залишилась дотепер.

Перша видозміна стосується жовтневого перевороту, коли місце російського православного месіанства зайняла ідея більшовизму, тобто щасливого комуністичного майбутнього, коли до Москви, столиці світу, приєднається за словами В. Суворова остання ошасливлена республіка.

Розпалося і це втілення філофєвської ідеї в образі Радянського Союзу. Та після певної стагнації Росія очухалася і виробила нову іншу їй видозміну – «русский мир». Маючи величезні матеріальні ресурси, завдяки необмеженим покладам нафти і газу та використовуючи ці багатства в своїх цілях, Росія і тепер продовжує ту ж саму політику месіанізму, в тенета якої попадає значна частина інтелігенції, на

жаль!, а слідом повзе підступна пропаганда або відкрита експансія, русифікація, нав'язування своїх, а не європейських цінностей, прихована і неприхована брехня. Росія продовжує прибирати до своїх рук інформаційні, політичні, економічні та інші канали, заручаючись підтримкою колони, яка була сформована і виплекана на її околицях ще за часів СРСР. Саме це заважає створенню і розвитку національної еліти.

Як протизвагу російському, реакційному в своїй суті, месіанізму ми можемо протиставити лише український націоналізм. Перш за все це теоретичний спадок, який дістався нам від українських патріотів, що серцем і душею розуміли Україну і могли, бачити її майбутнє. Український націоналізм бере свій початок з М. Міхновського («Самостійна Україна») і розвивається Д. Донцовим («Інтегральний націоналізм») та іншими його теоретиками, на основі праць яких і має формуватися українська еліта.

Юрій ГРУШАНСЬКИЙ,
голова міського осередку Партії
малого та середнього бізнесу

20 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Нещодавно ми відзначили головне державне свято України – 20-річчя Незалежності. Здобуття самостійності, перестати бути частиною імперії - віковична мрія українського народу. Вважаю, що це історична віха, котру можна порівняти з скасуванням кріпосного права. Саме незалежність дала нам виміряну батьками волю, право на свою мову, на свободу думки.

Про те, що дала нам незалежність, говорити можна багато, але хочу відзначити головне: ми перестали бути частиною імперії. Попри всі неузгодженості, Україна сталася. Мені часто доводиться бувати у різних куточках нашої держави й я особисто бачу, що Україна піднімається швидкими темпами. Зростає промисловість, сільське господарство, люди отримують зарплату, пенсіонери – пенсії. Хоча, роботи ще дуже й дуже багато. А ще. Незалежність дала мені особисто, як колишньому військовому, нині керівнику міського осередку політичної сили підприємців, відчуття відповідальності за політичні дії. Коли щось роблю, то сам відповідаю, адже наслідки відчують мої однопартійці, друзі.

Саме в часи незалежності в Україні сталося формування ринкової системи господарювання, пов'язане із зростанням підприємницької діяльності в усіх сферах економіки. Саме підприємництво відіграє визначальну роль у реалізації завдань нинішнього періоду. Одним з перспективних напрямів створення конкурентно-ринкового середовища є розвиток малого бізнесу. Досить сказати, що наразі у нашому сотисячному місті, функціонує близько тисячі підприємств малого й середнього бізнесу, на яких працює майже кожний десятий кам'янчанин. Саме він вносить левову частку в економіку міста. На прикладі нашого міста також бачимо, що мале підприємництво є одним із засобів усунення диспропорцій на окремих товарних ринках, створення додаткових робочих місць, скорочення безробіття, активізації інноваційних процесів, розвитку конкуренції, швидкого насичення ринку товарами та послугами.

Прикро, але деякі урядовці сьогодні забувають, що саме цей сектор економіки історично та логічно відіграв роль необхідної передумови створення ринкового середовища, що він був первинною вихідною формою ринкового господарювання у вигляді дрібнотоварного виробництва. Що в структурі сучасної змішаної економіки співіснують та органічно взаємодоповнюються малий, середній та великий бізнес. Але на відміну від

останнього, малий та середній бізнес є вихідним, а тому найпоширенішим сектором економіки. На мою думку, саме він нині визначає і ступінь демократизації суспільства. Тому про це не слід забувати нашим урядовцям, аби не створювати ситуацію, подібну після прийняття нещодавніх реформ в оподаткуванні малого та середнього бізнесу. Також слід пам'ятати, що малий і середній бізнес є фундаментальною основою формування середнього класу, виконує функцію послаблення притаманній ринковій економіці тенденції до соціальної диференціації та розширення соціальної бази реформ, що здійснюється на даному етапі, сприяє соціально-політичній стабільності суспільства, відкриває простір вільному вибору шляхів і методів роботи на користь суспільства та забезпечення добробуту українців.

Щодо загрози незалежності, то, на мій погляд, наразі її не існує. Не існує тому, що дуже нелегкою ціною вона нам далася. І це пам'ятають мільйони наших співгромадян. Свідчення тому, і майдани, і мітинги, і безбоязність виступати за свої права. Хоча за 20 років ми могли б досягти більшого.

Вірю я і в перспективу України, з її патріотично налаштованим, вільнолюбним, працелюбним народом, з її колосальним неоціненним скарбом чорноземами, нашими прекрасними кліматичними умовами. Впевнений, уже ніколи нам не бути «під каблуком». І в русі до Європи ми також набираємо обертів. І всі мають пам'ятати де б хто не працював, вчився, що б не робив – мусимо творити потрібне для держави, для кожного з нас, для нашого добробуту.

Перед проведенням круглого столу було здійснене опитування серед викладачів, студентів, освітян та активістів громадських організацій, політичних партій по таким питанням:

- 1. Що, на Вашу думку, дала для України незалежність?**
- 2. Чи є сьогодні якісь загрози незалежності України?**
- 3. У чому Ви вбачаєте перспективи України?**

- Кращу частину життя (молоді роки) прожила в радянські часи. Вихована на лозунгах «Мир, свобода, рівенство, братерство». Я часом ностальгую за тими часами. Проте в наш неспокійний час жити стало цікавіше і складніше.....

Можна багато дискутувати, що дала незалежність. Але очевидним є те, що ми отримали ширші політичні права і свободи, більше демократії; йде відродження національної культури; стала більш об'єктивною історія тощо.

- Виклики були завжди. Ось і сьогодні Україна стоїть перед низкою історичних випробувань. Іде складний процес глобалізації, який перш за все спричиняє духовну кризу. Він давно має назву «духовна катастрофа». Це може стати загрозою будь-чому. Духовний занепад пов'язаний з рівнем культури та розвитком суспільства, і з історичними традиціями, цінностями.

- Сьогодні уже сформована «масова посередня» людина, котра неспроможна вивести державу на високий рівень розвитку. І якщо ми добре подумаємо над тим, як виховати людину-інтелектуала, яка цінує цей прекрасний світ, яка гармонійно розвинена, яка не забула слова «гуманізм, моральність, етичність, порядність, інтелігентність», то, можливо, нам це допоможе вирватись з економічних стагнацій і зберегти надбаня.

- 20 років тому Україна проголосила незалежність. Для когось, це омріяне й цілком логічне завершення всього історичного поступу народу до власної державності, для когось – випадковість, яка «звалилася» на Україну мимоволі, як результат збігу обставин та подій, що охопили Радянський Союз на початку 90-х рр. ХХ ст., а для когось – «проіскі американських спецслужб, котрие унічтожілі большую і могучую державу».

На мою думку, незалежність, насамперед, логічний результат столітньої боротьби українців за власну державу, закономірний і природний стан, на який має право кожен народ на власній землі.

Що дала Україні незалежність? По-перше, шанс перетворитися на повноцінну європейську націю, частку сучасної Європи. Саме звільнення з «братніх обіймів» Москви та курс на Європу є, на мою думку, найважливішим наслідком здобуття незалежності. По-друге, незалежність дає змогу самим вирішувати свою долю, оцінювати історичне минуле та будувати перспективні плани, виходячи з національних інтересів. По-третє, лише в умовах незалежності (коли гуманітарна політика формується не в столицях сусідніх держав) можливе формування української національної самосвідомості, перетворення нашого народу з «хохлів» та «малоросів» в українців, які пишаються цим і змушують поважати себе. Проте, сучасна незалежність – це й величезна відповідальність перед пам'яттю наших предків, які полягли за ідею незалежної України.

- Основною загрозою для української незалежності є відродження імперської політики Москви, яка розглядає Україну виключно як територію своїх економічних, геополітичних, військових та культурних інтересів. Перед лицем цієї загрози позиція України викликає занепокоєння. За двадцять років ми так і не спромоглися здійснити рішучі кроки по шляху європейської та євроатлантичної інтеграції й залишаємося певним «буфером» між Росією та Євросоюзом, не були здійснені реформи, які б забезпечили економічну незалежність України, не створено сучасні збройні сили й надійну систему безпеки. Досить сильною й небезпечною залишається «п'ята колона» (проросійські політичні партії та організації, козачі формування, УПЦ МП). На цьому фоні сучасна українська політична еліта постає розколотою та неспроможною захистити національні інтереси. Величезною проблемою є «малоросійськість», яка присутня у свідомості значної частини українців.

- Лише в інтеграції в європейські та євроатлантичні структури. Слід подивитися на ті результати, яких досягнуто у Чехії, Словаччині, Польщі, Угорщині. Слід проїхатися по дорогах Румунії та відпочити на курортах Болгарії. Слід прагнути туди, де є перспектива, де є певні орієнтири, що змушують розвиватися й рухатися вперед.

Василь ГАВРИЛЮК, голова асоціації керівників малого та середнього бізнесу, член МО політичної партії «Наша Україна»

ПРОЦЕСИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ НЕЗВОРОТНІ

- 24 серпня 1991 року стало знаменною датою для України, символом самоствердження її волелюбного та багатостраждального народу, межею між старим і новим, між бездержавним минулим і державним майбутнім. Українці зробили свій вибір на користь свободи, національної незалежності, розбудови розвинутої європейської країни. Значення таких історичних поривів повніше осягається лише з часом. Але вже нині ми маємо всі підстави впевнено говорити про те, що вибір зроблено вірний. Кожен з прожитих років пронизаний нашим прагненням стати господарем у власному домі.

Незалежність, перш за все, дала нам самостійну державу, яка вільна визначати свій шлях розвитку. І вона його визначила, обравши європейські цінності. Ми можемо з гідністю називати багато важливих подій, які відображені на шкалі здобутків українським народом. Але найголовнішим здобутком, на мій погляд, є демократизація суспільного життя, процеси якої незворотні, нелегкий період перманентної «перехідності» дав свої неоціненні плоди. Демократичний вибір і курс сучасної України – це шлях у майбутнє, в цивілізовану демократичну Європу. Ми маємо українську національну ідею, яка таки спрацювала для української незалежності.

Звичайно, Україна переживає багато змін і важливим є те, аби кожен її громадянин відчув себе господарем на власній землі. Знову ж таки, це право дає нам незалежність. Я особисто, саме за часів самостійності України відкрив власний бізнес, яким успішно займаюся. А таких, як я, в нашій незалежній країні, мільйони. Ми маємо свободу слова, свободу віросповідання, ніхто нас уже не переслідує за віру в Бога, за те, що ми ходимо до церкви, що ми вільно можемо висловлювати свої думки на у засобах масової інформації, на мітингах, створювати політичні партії й бути їх членами. Разом з тим, кожен із нас мусить ще докласти чимало зусиль, багато зробити для подальшого соціально-економічного розвитку країни, її процвітання, добробуту людей.

- Щодо загрози незалежності, то, на мій погляд, вона існує. Ми бачимо, що, на жаль, упродовж двадцяти років українське суспільство не стало єдиним. Молода держава не може позбутися ніяк багатівікових комплексів меншовартості, корумпованості, перебуває, як кажуть, у силовому полі московських міфів, відтак опиняється в ситуації тих країн, які є в зоні постійних ризиків.

А взяти газові проблеми з Росією, оренда Севасотопля, Митний союз, інші зовнішні чинники, які суттєво впливають на ситуацію в державі. Постійно оглядаємося то на Вашингтон, то на Брюсель, то звіряємо свої кроки з настроєм Москви. Не менш важливими є проблеми, які кояться всередині країни. До чого тільки призводять різні недолугі реформи! Та попри все, саме незалежність дала нам шанс бути достойними українськими людьми, зробити власну країну квітучою та багатою, щоб наші діти не поневірялися по закордонах, щоб вони пишалися, що народилися та живуть у найпрекраснішій державі світу – незалежній Україні. А перспективи для цього в нас є.

Насамперед, до цього мають прагнути влада і все суспільство. Відсутність такого моноліту, єдиної політики в державі гальмує багато процесів. Перспективи в Україні в її найціннішому скарбі – працюючих людях, патріотах рідної землі, які власними силами спроможні зробити все можливе й неможливе для свого благополуччя та щасливого життя. Потрібно тільки згуртувати наших співвітчизників, вселити в них віру та надію в краще майбутнє, а любов до неньки-України в них була, є і буде.

- Наша перспектива - в прекрасних українських чорноземах, навіть у сприятливих в усіх відношеннях природно-кліматичних умовах. Наша країна багата й корисними копалинами, має потужну промисловість, яку потрібно розвивати.

Словом, двадцять років тому, ми зробили свій вірний, доленосний вибір на користь свободи, національної незалежності, розбудови розвинутої європейської країни. Тепер від нашої самовідданої праці, патріотизму, впевненості в своїх силах залежить її зміцнення та процвітання, поліпшення добробуту кожного з нас.

- 24 серпня 1991 року в історії України відбулася подія, яка має величезне значення... Українці здобули незалежність, свободу, про яку мріяли впродовж століть, впродовж яких ми знаходились під владою народів-загарбників. Наша новонароджена держава отримала унікальний шанс – шанс на відродження... Але цей шанс було змарновано...

Можна поставити питання: що ми отримали у спадок? Точніше, яку ціну ми заплатили за мільйони «закатованих і ненароджених» співвітчизників наших. Після розпаду СРСР ми отримали близько 30% ВПК, який було розкрадено, газonosні системи, які в нас потім відібрали, заводи, які було «прихватувано» та розпродано і невелику частину іншої власності, і відкритим залишилось питання про зовнішні активи Радянського Союзу – так званий «нульовий варіант», який був запропонований Україні. Ще одним негативним моментом було те, що влада залишилась тим, хто володів нею у часи комуністичного режиму. Ця партійна еліта згодом була витіснена кримінальними регіональними божками, які просто поділили між собою зони економічного впливу. Ось за такою схемою здійснювалось становлення незалежної Української держави. Народ, в черговий раз, залишився обманутим у результаті штучних інфляцій, дефолтів, «прихватувацій» та інших махінацій. Людям сказали: «почекайте трохи, і згодом стане краще... Почекайте ще рік, два, три і стане краще...» Краще ставало, але не рядовим українцям, а новоствореній кримінально-олігархічній верхівці влади. Але терпець народу не безкінечний, і ось сталося: прийшов 2004 рік, президентські вибори, які відбувалися з небаченим розмахом фальсифікацій та підкупів, а люди терпіти більше не хотіли - і заявили : «Досить!!! Ми не стадо, і ми не хочемо жити, як стадо. Ми хочемо бути власниками своєї землі, а не рабами на ній!!!». І морок, який охоплював нашу країну, розступився, нам було дано ще один шанс. Ми повірили, що прийшла дійсно українська влада, яка зможе щось змінити, і гасла «бандитам тюрми» будуть не на папері, а будуть втілені в життя. Та, нажаль, так не сталося: нова влада обросла «кумами та братами», які згодом привели до влади тих, кого ще вчора називали ворогами; тих, хто вчора прикривався міліцейськими загонами і готовий був дати тим загонам команду «фас». І ось прийшли нові вибори, які звели нанівець сподівання патріотично налаштованих громадян України. І знову шанс, втрачено...

- На сьогоднішній день для держави, яка ніяк не може твердо звестись на ноги чатує небезпека. До них можна віднести агресивні дії і заяви наших північних сусідів, колоніальну владу, адже як можна назвати керівників, які самі заганяють державу в різні боргові ями, віддають ,за копійки, у

користування іноземцям землю, яка є найбільшою цінністю України; створюють закони, що направлені в першу чергу проти громадян держави, чиняться репресії проти власного народу, ховаючись за спинами каральних органів. Однією небезпек для нашої держави є нелегали, потік яких все збільшується і збільшується, особливо після того, як наша влада підписала закон про реадмісію. Але найбільшою небезпекою для нашої країни є її народ, а саме його байдужість. Ця байдужість дозволила корумпованій владній верхівці творити беззаконня у Богом даній нам країні. Ми повинні розуміти, що ми самі є собі ворогами тоді, коли ми мовчки дивимось на свавілля влади. Також ми повинні зрозуміти, що влада сама боїться народу, бо збільшує кількість силових структур, через дії яких їх важко назвати правозахисниками. Також важливим моментом є донесення до українців того, що «доброго дядька», який прийде і вирішить усі проблеми, просто немає і доля усіх залежить від кожного. Одним із чинників, який вносить деструкцію в стабільність України, є УПЦ МП, котрий є активним проповідником так званого «Русского міра», в основі якого лежить не об'єднання слов'ян, як нам про це заявляють московські попи, а нове покріпачення України «старшим братом».

- З усього вище сказаного робимо висновок: єдиним варіантом виживання нашої країни є національна революція. Українці повинні знищити систему, яка поєднала американський бургер та російську горілку і стелить замість скатертини синьо-жовтий прапор. Революція і революційні дії – це не обов'язково збройна боротьба, хоча українці в потрібний момент мусять без вагань вдатись до неї. Українська національна революція покликана будити народ на зруйнування кайданів інформаційної брехні, денационалізації, соціального рабства. Революція дає чітку мету, а саме: національну та соціальну справедливість. Ворожа система, як механізм гноблення і її внутрішні і зовнішні сили, повинні зникнути. Також у небуття мають відійти будь-які антиукраїнські сили та псевдоукраїнські сили, що говорить про захист Нації, але нічого для цього не роблять.

Після революції ми повинні спрямувати свою діяльність у такі русла:

- Докорінне очищення влади від колишніх КГБістів і олігархів. Встановлення справедливого суспільного ладу.
- Навести порядок у господарчому секторі. Добитися економічної незалежності та соціальної справедливості.
- Подолати демографічну кризу та покращити якість життя людей.
- Зберегти свою національну ідентичність та розвивати культуру. При цьому велике значення приділити освіті, науці та інформаційному простору.
- Подолати наслідки окупації та добитися історичної справедливості.
- У зовнішній політиці та обороні ми повинні стати сильною Україноцентристською державою.
- Навести порядок у Криму.

- Якість буття кожної держави визначається повнотою реалізації її самодостатності. Відповідно, на шляху до повномірного буття політична система країни повинна не просто отримати таку собі "незалежність" апріорі, а досягти кількох "її сутнісних вимірів. Перший етап – це усвідомлення і визнання права на самостійне існування. Наступним кроком є формування у громадян такої якості як обов'язковість — по відношенню до себе особисто і до держави загалом. Нарешті останній етап передбачає актуалізацію у громадян потреби в державному існуванні як необхідній передумові повноцінного буття.

- На моє переконання, Україна сьогодні змогла подолати тільки перший рубіж до повномірної незалежності. Відтак, значення цього факту полягає у тому, що ми отримали нарешті прекрасний шанс для внутрішнього росту через виховання в собі обов'язковості. Якщо раніше вона зустрічала перешкоду у формі відчуженості до держави, то на даний час здобуття можливості розбудови власної країни ставить перед нами чітку вимогу -вितворення обов'язкового громадянина із стійким внутрішнім законом. У цьому, власне, і криється найбільша загроза для незалежності України: відчуження громадян від закону. Пригадуючи євангельські слова про те, що не може встояти царство, розділене в собі, ми маємо пам'ятати, що допоки кожен із нас не подолає розділеності у власній душі, допоки ми не перестанемо іти на компроміси із власною совістю – доти незалежність нашої держави під загрозою.

- Що стосується перспектив України, то всі вони, як на мене, зводяться до усвідомлення сьогодні і в майбутньому самотності нашого народу, його духовного і цивілізаційного вибору. Однак це усвідомлення має базуватися не на вишукуванні в історії і сьогоденні тих, хто нам "заважав жити", а на визначенні основного й відкиданні другорядного.

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ РУХ «ГІДНІСТЬ»
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКА МІСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «НАША УКРАЇНА»**

**НАУКОВО – ПОПУЛЯРНЕ
ВИДАННЯ**

**НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ,
ПОСТУП, ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник матеріалів круглого столу

**Збірник виданий за підтримки Олексія Паура,
директора ТЗов «Поділбудсервіс»**

Комп'ютерно-інформаційна лабораторія
Історичного факультету Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
вул. Татарська, 14, м. Кам'янець-Подільський, 32300